

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

**Завідувач кафедри,
д. держ. упр., професор**

_____ **І. П. Приходько**

« ____ » _____ **2021 р.**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Управління грошовими потоками як чинник удосконалення економічної
безпеки підприємства**

**Виконала: студентка
освітньо-професійної програми
«Управління фінансово-
економічною безпекою»
зі спеціальності
073 «Менеджмент»
Портна І.С.**

Керівник: доц. Ткаченко О.С.

Дніпро – 2021

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку і фінансів

Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітній ступінь магістр

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу магістра

Портної Інни Сергіївни

1. Тема дипломної роботи «Управління грошовими потоками як чинник удосконалення економічної безпеки підприємства».

керівник роботи Ткаченко Олександр Сергійович, к.е.н. доцент.

затверджені наказом ДДАЕУ від «___» __ 20__ р. № _____

Строк подання студентом роботи – 02 лютого 2021 року

2. Вихідні дані до роботи ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», ЗУ «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», ЗУ «Про Національний банк України», НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, Податковий кодекс України, МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», облікові дані та звітність товариства з обмеженою відповідальністю «Україна».

3. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити). 1. Основні положення управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства. 2. Оцінка управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства. 3 Розробка рекомендацій щодо ефективного управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства.

4. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень). Система управління грошовими потоками підприємства. Класифікація грошових потоків з метою стратегічного управління. Система нормативно-правового регулювання інформаційного забезпечення операцій з грошовими потоками. Динаміка інтегрованого показника фінансового стану ТОВ «Україна». Організаційна структур ТОВ «Україна». Схема областей економічної безпеки ТОВ «Україна». Принципи управління грошовими потоками на підприємстві. Фінансові фактори, які впливають на грошові потоки підприємства. Пропонована ТОВ «Україна» схема оптимізації та управління грошовими потоками. Схема документів при складанні бюджету грошових потоків.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

6. Дата видачі завдання 10 березня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Основні положення управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства.	Квітень 2020 р.	
2	Фінансово-економічна характеристика господарства	Травень 2020 р.	
3	Оцінка управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства.	Червень – вересень 2020 р.	
4	Розробка рекомендацій щодо ефективного управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства.	Жовтень - листопад 2020 р.	
5	Вступ. Висновки і пропозиції	Грудень 2020 р.	
6	Оформлення дипломної роботи	Січень - лютий 2021 р.	

Студент _____
(підпис)

Портна І.С.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Ткаченко О.С.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна сутність грошових потоків на підприємстві	8
1.2. Класифікація грошових потоків для забезпечення економічної безпеки підприємства	14
1.3. Законодавче регулювання інформаційного забезпечення операцій з грошовими потоками	20
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	26
2.1. Фінансово-економічна характеристика товариства	26
2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими	31
2.3. Організація управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства	41
Висновки до другого розділу	47
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	49
3.1. Розробка заходів щодо поліпшення управління рухом грошових потоків на підприємстві	49
3.2. Бюджетування як елемент управління грошовими потоками підприємства	55
3.3. Стратегічні напрямки впровадження управління грошовими потоками на підприємстві	60
Висновки до третього розділу	65
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	76

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління грошовими потоками як чинник удосконалення економічної безпеки підприємства»

Дипломна робота складається вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, 10 додатків, списку використаних джерел, що нараховує 64 найменувань, містить 10 таблиці і 10 рисунків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 76 сторінках друкованого тексту.

Об'єктом дослідження є процес управління грошовими потоками як чинник удосконалення економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження служать грошові ресурси і їх потоки в системі економічної безпеки у комерційних організаціях.

Методи дослідження. В процесі дослідження теоретичних та методичних основ були вивчені методичні матеріали, спеціальна література, результати досліджень фундаментальних і прикладних наукових робіт вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали наукових та науково-практичних конференцій з питань економічного аналізу. У роботі були використані статистичні дані та документи бухгалтерської звітності ТОВ «Україна». При проведенні аналізу грошових потоків, платоспроможності підприємства, оборотності і рентабельності грошових ресурсів використовувалися такі методи економічного аналізу, такі як прямий, непрямий, порівняльний, горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний і факторний.

Досліджено економічну сутність грошових потоків та їх класифікацію. Вивчено законодавче регулювання інформаційного забезпечення операцій з грошовими потоками. Здійснено фінансово-економічну характеристику товариства. Розкрито організацію управління грошовими потоками в системі економічної безпеки на підприємстві. Розроблено заходи щодо поліпшення управління рухом грошових потоків. Досліджено стратегічні напрямки впровадження управління грошовими потоками на підприємстві.

Ключові слова

ГРОШОВІ ПОТОКИ, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ПІДПРИЄМСТВО, УПРАВЛІННЯ, СИСТЕМА, ПЛАНУВАННЯ, ОПТИМІЗАЦІЯ.

Ключевые слова

ДЕНЕЖНЫЕ ПОТОКИ, ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, ПРЕДПРИЯТИЕ, УПРАВЛЕНИЕ, СИСТЕМА, ПЛАНИРОВАНИЕ, ОПТИМИЗАЦИЯ.

Keywords

CASH FLOWS, ECONOMIC SECURITY, ENTERPRISE, MANAGEMENT, SYSTEM, PLANNING, OPTIMIZATION.

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах ринкової економіки грошові потоки відносяться до одних з найбільш обмежених ресурсів. У зв'язку з цим для менеджменту комерційної організації важливим є визначення оптимальної величини їх запасу. Відзначимо, що з одного боку недолік грошових потоків може негативно вплинути на ліквідність, платоспроможність, ділову активність і репутацію економічного суб'єкта підприємства і навіть привести до його банкрутства. З іншого боку, надлишки даних видів активів мають негативний вплив на загальну ефективність функціонування організації.

Управління грошовими потоками, а саме сукупністю грошових коштів і грошових еквівалентів є найважливішим елементом фінансової політики економічного суб'єкта, тому що є основоположною категорією для всієї системи управління з точки зору фінансового керівництва. Важливість і значення управління даними ресурсами в організації важко переоцінити, оскільки від його якості і ефективності залежить стійкість підприємства в конкретному періоді, а також здатність до подальшого розвитку бізнесу, досягнення фінансового успіху в майбутньому. У зв'язку з цим тема дипломної роботи є актуальною.

Аналіз грошових потоків підприємства, їх оптимізація досліджувалися в працях таких науковців як: Кузьменко О.В., Сергєєва О.Р., Керанчук Л.С., Харченко В.А. та інші. Також питання забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства було розглянуто в роботах Ареф'єва О.В., Білика М.Д., Бланка І.О., Лігоненко Л.О., Отенко І.П., Перерви П.Г., Полозової Т.В., Ткаченка О.В., Фещука Р.В. та інших.

Мета і завдання дослідження. Мета випускної дипломної роботи полягає в розкритті теоретичних і методичних аспектів управління грошовими потоками як чинника удосконалення економічної безпеки підприємстві.

Відповідно до встановленої мети поставлені такі завдання:

- дослідити економічну сутність грошових потоків та їх класифікацію;
- вивчити законодавче регулювання інформаційного забезпечення операцій з грошовими потоками;
- здійснити фінансово-економічну характеристику товариства;
- розкрити організацію управління грошовими потоками в системі економічної безпеки на підприємстві;
- розробка заходів щодо поліпшення управління рухом грошових потоків;
- дослідити стратегічні напрямки впровадження управління грошовими потоками на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес управління грошовими потоками як чинник удосконалення економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження служать грошові ресурси і їх потоки в системі економічної безпеки у комерційних організаціях.

Методи дослідження. В процесі дослідження теоретичних та методичних основ були вивчені методичні матеріали, спеціальна література, результати досліджень фундаментальних і прикладних наукових робіт вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали наукових та науково-практичних конференцій з питань економічного аналізу. У роботі були використані статистичні дані та документи бухгалтерської звітності ТОВ «Україна». При проведенні аналізу грошових потоків, платоспроможності підприємства, оборотності і рентабельності грошових ресурсів використовувалися такі методи економічного аналізу, такі як прямий, непрямий, порівняльний, горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний і факторний.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці комплексу теоретико-методичних положень щодо формування ефективності управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства, та отримано такі наукові результати:

удосконалено:

- управління грошовими потоками в системі управління економічною безпекою шляхом застосування на підприємстві методу бюджетування, який має включати: планування, мотивацію, контролінг, аналіз;
- оптимізацію управління грошовими потоками, яка передбачає застосування кроків по поліпшенню, які носять стратегічний та оперативний характер.

набули подальшого розвитку:

- розроблений документ «Звіту про чистий грошовий потік ТОВ «Україна» протягом ___ за видами діяльності», в якому видно, від якого саме виду діяльності потрачено коштів більше, ніж закладено в плані, а також за допомогою яких показників підприємство заощадило кошти протягом року;
- розроблений документ внутрішньої звітності «Відомості руху грошових коштів», який дозволить спостерігати відмінності фактичних показників від планових, а також визначити відсоток виконання плану за кожним з напрямів вибуття та надходження грошових коштів.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні положення і практичні результати дипломного дослідження доповідались та обговорювалися на XI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, 2020 р.).

Практичне значення одержаних результатів ґрунтується на обґрунтуванні методичних засад та практичних впроваджень щодо ефективного управління грошовими потоками як чинника удосконалення економічної безпеки підприємства.

Дипломна робота складається вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, 10 додатків, списку використаних джерел, що нараховує 64 найменувань, містить 10 таблиці і 10 рисунків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 76 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність грошових потоків на підприємстві

У сьогоденнішніх умовах функціонування українських компаній величезним питанням вважається недолік грошових потоків з метою виконання поточних обов'язків. Дане відбувається із-за недостатнього залучення грошей, але крім того нерозумне їхнє застосування. Встановлено, те що базою будь-якого підприємства вважаються грошові потоки, безпосередньо дане стимулює велику частину експертів продовжувати вивчення згідно проблемам суті грошових потоків і в першу чергу у цілому, процес їх ефективного управління.

Забезпечуючи прибуткову роботу компаній, глави реалізують керівництво грошовими потоками. Фінансові активи вважаються базою абсолютно всіх областей роботи компанії, що опосередковують обіг грошових коштів на абсолютно всіх його стадіях, збільшують ліквідність, спроможність та гарантують економічну стабільність компанії. Спроможність та ліквідність безпосередньо знаходяться в залежності від можливостей компанії вчасно і у необхідному розмірі контролювати грошові потоки. Все без винятку зажадає здійснення цілої концепції моделювання, планування і контролювання за грошовими потоками. В обставинах економічного занепаду управління грошовими потоками компаній є надзвичайно актуальним.

Балабанов І.Т. наголошує на тому, що «управління грошовими потоками підприємства є важливим елементом в організації його фінансово-господарської діяльності. Також управління грошовими потоками підприємства є необхідною функціональною стратегією, успіх якої виступає запорукою високих результатів підприємницької діяльності,

конкурентоздатності та динамічного розвитку підприємства» [2].

Стащук О.В. схиляється до думки, що «для підприємств, які працюють у кризовому середовищі, головним є безперервний рух грошових коштів, який може забезпечити функціонування основної діяльності, оплату зобов'язань та здійснення соціального захисту працівників» [55].

Вивчення і дослідження переміщення та динаміки грошових потоків компанії надає можливість виявити перевищення надходжень над обов'язками й дати оцінку вмінням компанії до самофінансування. Експерти-економісти заявляють, то що суть визначення грошових потоків можливо розглядати по-всякому, у зв'язку від завдань дослідження.

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що існує велика кількість підходів до трактування сутності поняття грошового потоку як економічної категорії. І.О. Бланк наголошує, що «грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються його господарською діяльністю» [3].

В.А. Верба та О.А. Загородніх трактують «поняття грошового потоку як різницю між кількістю отриманих та витрачених коштів» [3]. Вищенаведене твердження поділяє і Момот Т.В., стверджуючи, що «сутність грошового потоку обмежується поняттям різниці між грошовими надходженнями й витратами» [37].

І. Балабанов пояснює «сутність грошового потоку, передбачаючи обіг грошей, який протікає безпосередньо в часі. При цьому автор звертає увагу на те, що система відношень, яка виникає під час грошового потоку, носить фінансовий характер» [2].

МСБО № 7 «Звіт про рух грошових коштів» трактує поняття «грошовий потік як надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів. Грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів» [36].

Д. Ван Хорн та Д. Вахович зазначають, що «грошові потоки підприємства – це: потоки готівкових коштів, які мають безперервний характер; власні обігові кошти. Чистий грошовий потік може утворюватися

не лише за рахунок приросту чи скорочення власних обігових коштів, а й шляхом збільшення або зменшення таких видів активів та пасивів підприємства, як: 1) дебіторська заборгованість; 2) кредиторська заборгованість (поточні зобов'язання); 3) інші активи; 4) інші пасиви [4].

Поддєрьогін А.М. визначає грошовий потік як «базове джерело для погашення позик та спосіб оцінки кредитоспроможності підприємства. Вчений вважає, що для розрахунку грошового потоку підприємства слід використовувати такі фінансові показники, як: 1) виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); 2) кредиторська заборгованість; 3) інші поточні зобов'язання» [49].

Також Поддєрьогін А.М. стверджує, що «дебіторська заборгованість не є частиною грошового потоку підприємства (адже існує достатня ймовірність перетворення її на сумнівну або безнадійну), а є наслідком не перетворення її в наявні грошові ресурси» [49].

С.О. Коваленко наголошує на тому, що «грошовий потік – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємств. Можна погодитися з думкою С.О. Коваленка який вважає необхідним під час визначення сутності грошового потоку враховувати наявність виробничо-господарської діяльності підприємства. Управління грошовими потоками – один із найважливіших сегментів фінансової роботи на підприємстві, від ефективності організації якого залежать як поточні результати діяльності, так і майбутні темпи розвитку господарюючого суб'єкта» [22].

Вівчар О.І. наголошує на тому, що «метою ефективного управління грошовими потоками будь-якого підприємства є гарантування фінансової та економічної рівноваги шляхом коригування та збалансування обсягів надходжень та витрат грошових коштів господарюючого суб'єкта. В умовах кризи для отримання бажаного економічного результату діяльності важливе місце посідають своєчасний моніторинг фінансового стану підприємства та оперативне реагування на виявлені негативні показники, саме тому одним із

важливих елементів управління грошовими потоками підприємства повинна бути внутрішньогосподарська інформація про фінансовий стан. Процес управління грошовими потоками підприємства повинен здійснюватися в рамках економічної політики підприємства та бути одним із важливих інструментів досягнення основної мети підприємницької діяльності – підвищення добробуту власників капіталу за рахунок збільшення щорічного прибутку та росту ринкової вартості підприємства» [8].

І.О. Бланк стверджує, що «процес управління грошовими потоками підприємства охоплює такі етапи: забезпечення повного і достовірного обліку грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності; аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді; оптимізація грошових потоків підприємства; планування грошових потоків підприємства в розрізі окремих їх видів» [3].

Правильне управління грошовими потоками установи є основним елементом процесу підвищення обігу його капіталу. Отже, прибутковість операційної діяльності українських підприємства в основному взаємодіє із системою управління потоками грошовими. Ми думаємо, що систему управління потоками грошовими українських підприємства доцільно реалізувати за допомогою деяких етапів управління (рис. 1.1).

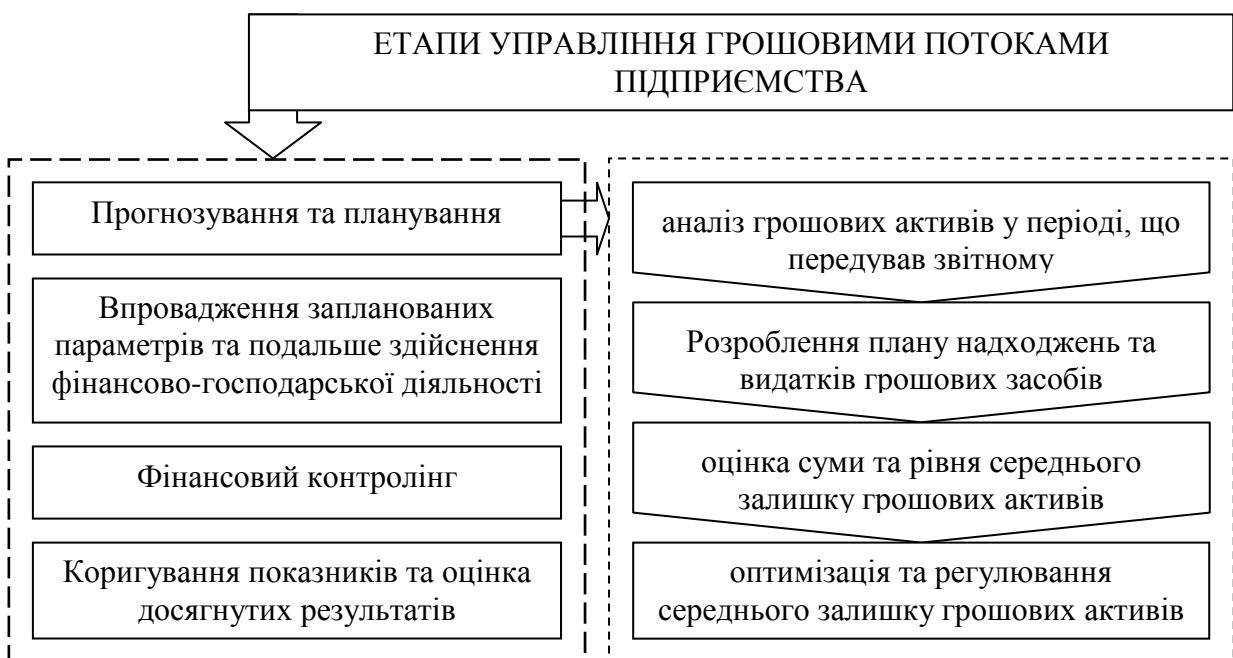


Рис. 1.1. Система управління грошовими потоками підприємства

Аналізуючи рисунок 1.1, доцільно зауважити, що прогнозування і планування потоків грошових є елементами управлінського економічного планування та прогнозування в компаніях, у результаті вживання яких досягається узгодженість суми очікуваних потоків грошових із потребами економічного забезпечення господарської діяльності компаній в рамках його фінансової, інвестиційної та операційної діяльності.

В області цього етапу важливим є здійснення аналізу коштів грошових у періоді, що передував звітному. Цей аналіз дасть змогу оцінити рівні, суми та середнього залишку активів грошових компаній, а також провести ефективність використання засобів грошових із огляду на ліквідність компанії та її здатність до вчасної оплати зобов'язань. Ми вважаємо, що основним завданням етапу планування і прогнозування є введення в дію плану видатків та надходжень коштів грошових підприємства в контексті відповідних складників його економічної діяльності, який сформує безперервну платоспроможність компанії.

Наступним кроком вважається введення запланованих характеристик й подальша реалізація фінансово-домашньої роботи. У рамках цієї стадії, відповідно до нашого судження, раціонально: впровадити розмір вартості в ринковий перелік компанії; розробити основні нюанси ведення валютних розрахунків компанії з покупцями створювати і вводити спосіб залучення додаткових економічних ресурсів з метою реалізації роботи компанії; створювати та здійснювати події, націлені на мобілізацію економічних ресурсів так само як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел.

Поддєрьогін А.М. наголошує, що «фінансовий контролінг передбачає побудову систем контролю над грошовими активами, моніторинг виконання планових показників фінансово-господарської діяльності підприємства та дотримання встановлених значень. Реалізація даного етапу передбачає своєчасне виявлення відхилень величини та строків формування вхідних та вихідних грошових потоків від індикаторних величин; локалізацію виявлених відхилень та проведення аналізу причин їх формування; своєчасне

інформування фінансового менеджера про виявлене відхилення; обґрунтування та подання варіантів урахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень щодо управління грошовими потоками підприємства» [49].

Яструбецька Л.С. в статті яка опублікована в журналі «Фінанси України» зазначає, що «ураховуючи мобільність грошових коштів, доцільно відзначити, що навіть у короткостроковому періоді планові показники можуть не відповідати дійсності. Саме тому важливими аспектами в системі управління грошовими потоками підприємства є коригування показників та оцінка досягнутих результатів. Для здійснення коригування фінансові менеджери можуть переглядати цільові (прогнозні та планові) показники формування грошових потоків підприємства; відстрочувати формування вихідних грошових потоків шляхом здійснення пролонгації заборгованості, реструктуризації боргів; інкасувати відстрочені вхідні грошові потоки» [64].

Такі автори як Андросова Т.В., Гринько А.П. та Гринько П.Л. вважають, що «в основі планування грошових потоків покладено грошові розрахунки, які сприяють підвищенню оборотності активів і капіталу, забезпечують фінансову стійкість, надають прогнозну інформацію для розвитку, сприяють своєчасним виплатам фінансовим партнерам як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Отже, грошові потоки пов'язані з ліквідністю, платоспроможністю та фінансовою здатністю підприємств ефективно вести господарську діяльність» [1].

Оптимізація грошових потоків підприємства як вважає Головка Т. «ґрунтується на збалансованості обсягів додатного та від'ємного грошових потоків. Відсутність такої збалансованості призводить до утворення дефіцитного і надлишкового грошових потоків, що однаково негативно впливає на діяльність підприємства» [10].

Жмурко Ю.В. розкриває «негативні наслідки дефіцитного грошового потоку підприємства проявляються у зниженні ліквідності та рівня платоспроможності підприємства, що призводить до зростання кредиторської

заборгованості, зростання тривалості фінансового циклу підприємства та зниження показників ефективності використання капіталу» [14].

Нагайчук В.В. розкриває «негативні наслідки надлишкового грошового потоку передусім проявляються у тому, що грошові кошти, які не задіяні в обороті підприємства, породжують значні альтернативні витрати: втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів, унаслідок інфляції уповільнюється оборотність капіталу, через простій коштів втрачається частина потенційного доходу у зв'язку з утраченою вигодою від прибуткового розміщення коштів в операційному або інвестиційному процесі» [38].

Отже, оптимізація грошових потоків вважається дією підбору кращих конфігурацій їх організації в компанії із урахуванням обставин й відмінних рис реалізації господарської роботи. Підсумки оптимізації грошових потоків виявляють своє відображення в концепції проєктів розвитку та застосування грошових коштів у наступному періоді.

1.2. Класифікація грошових потоків для забезпечення економічної безпеки підприємства

Щоб забезпечити раціональне управління потоками грошовими, необхідно їх структурувати. Структурування грошових потоків – це формування упорядкованого набору грошових потоків відповідно до встановленого критерієм (або групою критеріїв) і визначення їх основних функціональних і організаційних характеристик.

Структурування дає можливість нівелювати вплив окремих грошових потоків на процес управління шляхом формування об'єкта управління на основі цільової вибірки грошових потоків, а також спрощує і скорочує інформаційну базу управлінських фінансових рішень за рахунок використання результатів (як загальні, так і загальні). частковий). Таким

чином для ефективного управління потоками грошовими в економіці й прийняття внутрішньогосподарських рішень необхідно розкрити основні класифікаційні ознаки потоків грошових.

Під класифікацією потоків грошових всі розуміють їх угруповання за певними класами. У процесі класифікації потоків грошових необхідно враховувати їх основне призначення, тобто представлення необхідної інформації про стан потоків грошових в економіці, тобто користувачів. Користувачами цієї інформації є фізичні, юридичні та державні органи, яким потрібна інформація для прийняття рішень щодо ефективного управління потоками грошовими.

Отже, щоб визначити класифікацію потоків грошових, потрібно визначити мету, для якої будуть здійснювати класифікацію потоки грошові по об'єктах. В цілому результати дослідження вітчизняних й міжнародних джерел з урахуванням класифікації потоків грошових дозволяють констатувати:

- 1) відсутність єдиного комплексного підходу при розробці різних типів класифікації грошових потоків;
- 2) дублювання класифікаційних ознак у різних вчених;
- 3) занадто багато класифікаційних ознак, які повторюють існуючі.

У таблиці 1.1 наведено шість основних класифікаційних ознак, які вважаються універсальними, але не повними: відповідно до типу господарської роботи, згідно спрямованості переміщення валютних грошей згідно фігури, згідно типам, відповідно до ступеня достатності розміру та способом розрахунку обсягу грошового потоку.

Таким чином, грошові потоки є різнобічною фінансовою групою, що містить у собі різноманітні його різновиди. Систематизація грошових потоків слід здійснювати з метою встановлення ключових характеристик проекту надходження та виплат валютних грошей, вона не обмежена і здатна збільшуватися в зв'язку з особливістю організації й побажань адміністративного персоналу – ключових користувачів відомостей

прогнозного розгляду грошових потоків. Нотатки переміщення валютних грошей, зобов'язані затверджуватися в будь-якому підприємстві у персональному режимі, відображаючи специфіку його діяльності.

Таблиця 1.1

Групування грошових потоків за різними класифікаційними ознаками

Класифікаційна ознака	Найменування грошових потоків
За видами валюти	Грошовий потік в національній валюті; Грошовий потік в іноземній валюті
За напрямом руху грошових коштів	Вхідний грошовий потік; Вихідний грошовий потік.
За методом обчислення обсягу грошового потоку	Чистий (сальдовий) грошовий потік; Валовий (сукупний) грошовий потік.
За видом господарської діяльності	Операційний грошовий потік; Інвестиційний грошовий потік; Фінансовий грошовий потік.
За формою грошових активів	Безготівковий грошовий потік; Готівковий грошовий потік; Еквіваленти грошових коштів.
За рівнем достатності обсягу	Оптимальний грошовий потік; Надлишковий грошовий потік; Дефіцитний грошовий потік.

Методи розрахунку грошових потоків на думку Некрасенко Л.А. «це способи визначення обсягу грошових коштів на кінець звітного періоду на основі грошового обігу в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства. Використовуються два методи розрахунку обсягу грошових потоків: прямий і непрямий. Прямий метод базується на русі грошових коштів за рахунками підприємствами з використанням реєстрів обліку, головної книги та звіту про рух грошових коштів. При прямому методі необхідно проаналізувати рух коштів (надходження та перерахування коштів) від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності за звітом про рух коштів або використовуючи дані реєстрів обліку та головної книги» [41].

Непрямий метод базується на аналізі статей «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» та «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)», а також «Звіту про рух грошових коштів (за непрямим методом)». Він дозволяє показати взаємозв'язок між видами діяльності підприємства,

чистим прибутком та змінами в активах і пасивах.

Циган Р.М. стверджує, що «грошові потоки, які формуються на підприємстві у процесі його господарської діяльності, є важливим самостійним об'єктом управління» [59].

Поддерьогін А.М. висловлює думку, що «управління грошовими потоками являє собою певну систему методів та принципів, розроблення управлінських рішень та їх реалізацію, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів та організацією їх обігу, спрямованих на забезпечення фінансової рівноваги корпорації та її стійкого зростання» [49].

Шкільник І.О. в посібнику наголошує на тому, що «оптимізація займає ключову роль в управлінні грошовими потоками та потребує значної уваги зі сторони керівництва. Оптимізація грошових потоків – процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності» [61].

Видатний науковець України в області бухгалтерського обліку В.В. Сопко виділяє дві ознаки класифікації грошових коштів: «за призначенням: кошти для обороту (оборотні) та для спеціального призначення (необоротні); за місцем зберігання: грошові кошти в банку, касі підприємства, у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені у еквіваленти, цінні папери тощо. В подальшому ця класифікація була розширена і доповнена ще двома ознаками: за видами валют: національна та іноземна валюти; за джерелами надходження: власні, запозичені та залучені» [53].

Перловська Н.В. на основі дослідження системи моніторингу грошових потоків «вносить пропозиції удосконалення їх класифікації шляхом групування за такими ознаками: достатність, збалансованість, зворотність, забезпеченість, відтворення, відповідність, ефективність» [45].

Ковальчук Г.В. у своїй роботі обґрунтовує «необхідність класифікації грошових потоків за пріоритетністю здійснення, що дозволяє розмежувати пріоритетний, обов'язковий та другорядний грошові потоки, обсяги та склад

яких індивідуальні для кожного підприємства і визначаються стратегічними цілями його діяльності на ринку» [23].

Циган Р.М. пропонує покращувати класифікацію потоків грошових шляхом «виділення за ознакою організаційно-правової форми господарювання поряд з традиційним консолідованого та внутрішнього (трансферного) грошового потоку, посиляючись на актуальність процесів глобалізації та необхідність складання консолідованої звітності, що в цілому має практичну цінність, особливо для корпоративного управління і потребує подальших досліджень» [59].

Височан О.С. пропонує «доповнити існуючі класифікації грошових коштів шляхом виділення таких ознак: обмеженість у напрямках використання (грошові кошти без обмежень у напрямках використання, грошові кошти з обмеженнями у напрямках використання); місце зберігання (грошові кошти у касі підприємства (установи, організації), грошові кошти на рахунках у банку, грошові кошти на мікропроцесорі смарт-карток або карток зі збереженою вартістю, грошові кошти в пам'яті ЕОМ на жорстких дисках). Також автор пропонує розширену класифікацію еквівалентів грошових коштів» [7].

Стратегічне управління грошовими потоками є важливою частиною загальної економічної стратегії підприємства. Обрана відповідно до певною місією і завданнями, стратегія управління грошовими потоками здійснюється на рівні оперативного і поточного управління.

Стратегія компанії передбачає досягнення місії шляхом формування та реалізації конкретних завдань. Стратегічна мета господарюючого суб'єкта з точки зору фінансового управління полягає в збільшенні обсягу прибутку і збільшення вартості активів, тобто капіталізації підприємства, що досягається, зокрема, шляхом отримання чистого грошового потоку.

В цьому випадку, беручи до уваги необхідність стратегічного управління і сучасні підходи до визначення грошових потоків, пропонується класифікувати наступним чином (рис. 1.2).



Рис. 1.2. Класифікація грошових потоків з метою стратегічного управління

Отже, можна резюмувати, що грошові потоки є багатогранною економічною категорією, яка включає в себе її різні типи. Стратегічне управління грошовими потоками фокусується на плануванні грошових потоків, яке вимагає врахування часу, ліквідності і факторів ризику, розрахунку майбутньої і поточної вартості грошей, впливу змінюється внутрішньому та важко прогнозованому зовнішнього середовища, забезпечення і підтримки стійке фінансове становище фірми і стійке економічне зростання. Визначення та управління найбільш важливими видами грошових потоків може вирішити цю проблему.

Для більш повного розкриття сутності поняття «грошові потоки» пропонується виділити шість основних класифікаційних ознак. Однак цю класифікацію можна доповнювати і розширювати з урахуванням особливостей і специфіки підприємства. Розмежування понять і більш глибоке вивчення сутності грошових потоків, а також розширення класифікації, адаптованої до компанії, дадуть можливість поглибити аналіз грошових потоків, поліпшити їх управління, що в свою чергу забезпечить більш ефективну роботу підприємства.

1.3. Законодавче регулювання інформаційного забезпечення операцій з грошовими потоками

Якісна інформація – мало не єдине джерело і важіль вирішення конфліктів, які часто загострюються практично у всіх сферах суспільного життя. Його значення зростає сьогодні, в умовах фінансової та економічної нестабільності, надзвичайної динамічності соціально-економічного розвитку суспільства. В системі забезпечення інформаційного учасників економічних відносин нормативно-правове регулювання ведення обліку фінансово-господарської діяльності компанії займає чільне місце. Найбільш актуальні проблеми регулювання при відображенні в обліку і звітності грошових потоків господарюючих суб'єктів. Об'єктивна і чітка організація бухгалтерського обліку і звітності про рух грошових коштів - необхідна умова ефективного управління. Таким чином, актуальним є питання формування якісної бухгалтерської та аналітичної інформації про грошові кошти та їх еквіваленти при застосуванні МСФЗ і зміні нормативно-правової бази бухгалтерського обліку та звітності.

Законність операцій з грошовим потоком регулюється чинним законодавством України та визначається на підставі нормативних документів. Ми вважаємо, що рівні нормативного регулювання фінансового обліку потоків грошових можна схематично відобразити як ієрархічну таблицю із 4 рівнів (рис. 1.3).

Перший рівень нормативного регулювання – це міжнародні нормативно-правові акти, зокрема Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» в редакції від 01.01.2012 р. – визначає «вимоги щодо надання інформації про минулі зміни грошових коштів суб'єкта господарювання та їх еквівалентів за допомогою звіту про рух грошових коштів, який розмежовує грошові потоки протягом періоду від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств і організацій» [36].

I рівень - Міжнародні нормативно-правові акти					
МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»		МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»		МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах	
II рівень – Національні нормативно-правові документи					
ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	ЗУ «Про банки та банківську діяльність»	ЗУ «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг»	Податковий Кодекс	ЗУ «Про Національний банк України»	Господарський Кодекс
III рівень – Підзаконні-нормативно правові акти					
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»		Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 21 «Вплив змін валютних курсів»		Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 22 «Вплив інфляції» курсів»	
IV рівень – Інструкції, положення державного рівня					
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.	Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні	Інструкція №146 «Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті»	Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності	Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, коштів і документів та розрахунків	

Рис. 1.3. Система нормативно-правового регулювання інформаційного забезпечення операцій з грошовими потоками

МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» і МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції», їх дія направлена на регулювання операцій з коштами грошовими та їх еквівалентами. Відповідно до МСФЗ 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» монетарні статті не переоцінюються, оскільки вони вже виражені в грошових одиницях, що діють на кінець звітного періоду. В МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» визначено порядок отримування фіксованої або визначеної кількості одиниць певної валюти. Відповідно до МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів», на кінець кожного звітного періоду здійснюється перерахунок монетарних статей, які виражені в іноземній валюті. Курсові різниці, що утворюються в процесі розрахунків з грошовим активам або перерахунку грошових статей згідно функціонуючого грошового курсу, який розрізняється з цих, згідно

яким вони існували у перерахунку присутність початковому визнання та протяг звітного етапу або в попередній економічній звітності, формуються з прибутку або збитку через проміжок, в якому вони з'явилися.

Другий рівень нормативного регулювання – Національні нормативно-правові акти, до якого входить чотири підрівнів. Основним нормативним актом з бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який «забезпечує одноманітність обліку майна, зобов'язань, господарських операцій, складання і надання користувачам необхідної достовірної інформації про майновий стан підприємств, їхні доходи і витрати. Він встановлює єдині правові і методологічні засади організації та ведення бухгалтерського обліку в Україні. Закон закріплює методологічні основи збирання, реєстрації й узагальнення інформації, що здійснюється шляхом суцільного, безперервного документування всіх господарських операцій» [15].

Закон України «Про банки і банківську діяльність» регулює «правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника» [17].

Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» цей Закон визначає «правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Дія його поширюється на усіх суб'єктів господарювання їх господарські одиниці та представників суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції у готівковій та/або безготівковій формі» [16].

Закон України «Про Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження

і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Податковий кодекс України регулює відносини, що «виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства» [47].

Господарський кодекс визначає «основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання» [11].

Третій рівень – підзаконні-нормативно правові акти, який представлений НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначаються зміст і форма звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги розкриття його статей.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції» визначає порядок коригування звітності фінансової, яка оприлюднюється, на вплив інфляції та загальні вимоги до розкриття інформації про неї у «Примітках до річної фінансової звітності».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» визначає основні засади формування в фінансовому обліку інформації про операції в валютах й відображення показників статей фінансової звітності господарських одиниць за межами України в грошовій одиниці України.

Четвертий рівень представлений «Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» ця інструкція

«встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб (далі – підприємства). Ведення позабалансових рахунків здійснюється за простою системою (без застосування методу подвійного запису)» [20].

Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні розроблено відповідно до Закону України «Про Національний банк України» і визначає «порядок ведення касових операцій у національній валюті України юридичними особами (крім банків) та їх відокремленими підрозділами незалежно від організаційно-правової форми та форми власності (далі – підприємства), органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час здійснення ними діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності (далі – установи), фізичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність (далі – фізичні особи – підприємці) (далі разом у тексті – суб'єкти господарювання), фізичними особами» [9].

Інструкція № 492 «Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті» регулює «правовідносини, що виникають під час відкриття банками, їх відокремленими підрозділами, які здійснюють банківську діяльність від імені банку, та філіями іноземних банків в Україні» [21].

Таким чином, основною проблемою нормативного забезпечення регулювання обліку грошових коштів і їх потоків є відсутність регулюючих їх положень. Це спотворює інформацію про грошові кошти в національній

валюті. Сьогодні в Україні існує досить багато нормативних актів, що регулюють облік грошових коштів і грошових потоків. Однак для більш ефективної організації бухгалтерського обліку необхідно привести українське законодавство у відповідність до вимог МСФЗ. Чітка і чітка організація обліку і звітності про рух грошових коштів - необхідна умова ефективного управління. Державне регулювання грошових відносин засноване на достовірному обліку грошових потоків господарюючих суб'єктів, оскільки є механізмом запобігання фінансових махінацій і правопорушень.

Висновки до першого розділу

1. Грошовий потік – це вибуття й надходження грошових коштів та їх еквівалентів у слідстві виробничо-господарської діяльності підприємств.
2. Раціональне управління грошовими потоками призводить до економічної гнучкості підприємства, а саме збалансованості видатків та надходжень грошових коштів, підвищення обсягів продаж, оптимізації витрат за рахунок раціонального перерозподілу ресурсів, залучення кредитів на вигідних умовах, а також збільшення платоспроможності підприємства.
3. Грошових потоків з метою стратегічного управління класифікуються за п'ятьма ознаками: за пріоритетністю; за тривалістю формування; за методом оцінки в часі; за рівнем передбачуваності; за масштабом обслуговування.
4. Правомірність реалізації операцій з грошовими потоками регламентується функціонуючим законодавством України і визначається на основі нормативно-правових документів. На нашу думку, ступінь нормативного регулювання фінансового обліку грошових потоків можна схематично представити із 4 рівнів.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Фінансово-економічна характеристика товариства

Товариства з обмеженою відповідальністю «Україна» засновано в 1998 році для здійснення господарської діяльності, спрямованої на виготовлення сільськогосподарської продукції, а також з метою одержання прибутків від господарської діяльності.

Предметом діяльності ТОВ «Україна» є:

- 01.11 «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний)»;
- 01.13 «Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів»;
- 01.25 «Вирощування ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників»;
- 10.41 «Виробництво олії та тваринних жирів»;
- 10.61 «Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості»;
- 10.71 «Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання»;
- 82.99 «Надання інших допоміжних комерційних послуг»;
- 01.63 «Після урожайна діяльність»;
- 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві».

Аналітичне дослідження майнового стану ТОВ «Україна» наведено в додатку А з якого видно, що майно і капітал досліджуваного підприємства збільшився на 33,82 %, що становить 23347 тис. грн. Дані зміни відбулися за рахунок збільшення оборотних активів (51,37 %) і запасів (61,78 %) в активі

балансу та власного капіталу (34,55 %) в пасиві. Вартість необоротних активів зменшилася на 12,06 % за рахунок вибуття (продажу) основних засобів. Позитивна тенденція спостерігається на протязі п'яти років зі зменшенням суми дебіторської заборгованості на 35,42 %, що свідчить про налагодження стосунків з покупцями. Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції знизилися на 425 тис грн. (14,26 %), що свідчить про необхідність ефективного управління грошовими потоками в ТОВ «Україна». Зареєстрований капітал за досліджуваний період не змінився і складає 50 тис грн. Поточні зобов'язання зменшилися на 32,19 % за рахунок зменшення поточної кредиторської заборгованості на підприємстві.

Проведемо аналіз для визначення наявності, руху та вибуття основних засобів за 2015-2019 рр. в ТОВ «Україна» (Додаток Б), що дає змогу встановити кількість ресурсів та їх дію на виробничий процес підприємства, а також визначити їх стан і дати їм оцінку. Таким, чином проведений аналіз показав, що відношення вартості основних засобів на початок року (155,95) % на 30,01 % вища за вартість основних засобів на кінець року (125,94 %), що зумовило зменшення нарахованої амортизації на 19,91 %. Темп зростання (зниження) і темп приросту (зменшення) зменшилися на 22,92 в.п., при цьому коефіцієнт оновлення зменшився на 2,3 в.п, а коефіцієнт вибуття зріс на 1,9 в.п. Коефіцієнт зносу на початок і на кінець періоду підвищилися на 8,9 і 2,8 відсоткових пункти відповідно, а коефіцієнт придатності на початок і на кінець періоду навпаки знизилися на 8,9 і 2,8 відсоткових пункти відповідно.

Фінансова звітність містить інформацію про реалізовану продукцію, витрати на виробництво продукції, стан фінансово-господарських ресурсів та джерела їх утворення, фінансові результати роботи ТОВ «Україна» (Додаток В). З аналізу фінансової звітності видно, що при зростанні чистого доходу від реалізації продукції на 38,1 % , собівартість реалізованої продукції також зросла, але вже на 51,54 % за останні п'ять років. Також зросли Адміністративні витрати на 30,55 % і витрати на збут майже в шість разів, що

призвело до зниження валового прибутку на 24,84%. Такі значні зміни у доходах і витратах ТОВ «Україна» негативно відобразилися на чистому прибутку який зменшився на 94,14 тис .грн. (14,4 рази). Дана ситуація призвела до зменшення відсоткового відношення чистий прибуток (збиток) до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та валового прибутку (збитку) на 16,31 і 88,61 відсоткових пункти.

Оцінку фінансової стійкості на основі об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів балансу ТОВ «Україна» наведено в додатку Д. Коефіцієнт автономії за п'ять років знаходиться на високому рівні та має значення 0,99, що значно вище за нормативне значення 0,5. Коефіцієнт фінансування виріс на 98,43 % і має високе значення від 90,07 в 2015 р. до 178,72 в 2019 р., що значно вище за нормативне значення 1. Коефіцієнт фінансування та коефіцієнт фінансового ризику мають значно менші показники за нормативні значення. Коефіцієнт маневреності власного капіталу підприємства з кожним роком наростає, проте забезпеченість оборотними коштами зазнала лише незначних змін в сторону збільшення. Збільшення основних засобів на підприємстві сприяло зростанню коефіцієнта накопиченої амортизації на 29,65%. У 2019 р. порівняно з 2015 р. коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів збільшився на 72,14 %, що дає можливість підвищити ліквідність балансу.

Проведення досліджень рівня ліквідності та платоспроможності (наявності грошей у касі та на рахунку в банку) ТОВ «Україна» наведено в додатку Е. Показники ліквідності свідчать про те, що баланс підприємства абсолютно ліквідний, оскільки виконані всі три нерівності, але потрібно зазначити, що високоліквідні активи та середньо ліквідні активи на протязі п'яти останніх років знижуються на 14,26 % і 35,42 % відповідно.

Аналіз показників платоспроможності показав, що:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 26,44 % та всі показники мають значення більші за нормативне значення;
- проміжний коефіцієнт покриття збільшився на 10,74 % та всі

показники за п'ять років мають значення більші за нормативне значення;

- коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) збільшився на 123,23 % та всі показники мають значення більші за нормативне значення;
- коефіцієнт загальної платоспроможності збільшився на 97,35 % та всі показники за досліджуваний період мають значення більші за нормативне значення.

Оцінка оборотності оборотних активів свідчить про забезпеченість ТОВ «Україна» відповідними активами. Середньорічна вартість оборотних активів за останні п'ять років виросла на 50,4 (24340,50 тис грн.), але негативною стороною є зменшення коефіцієнту обертання оборотних активів на 8,18 % та збільшення коефіцієнту завантаження оборотних активів на 8,91 %, що в свою чергу призвело до збільшення тривалості одного обороту оборотних активів на 9 днів.

Дослідження ділової активності ТОВ «Україна» за допомогою показників прибутку, витрат та майнового стану наведено в додатку Ж. Дослідження показали, що за останні п'ять років:

- загальний коефіцієнт обертання капіталу майже не змінився;
- фондвіддача необоротних активів збільшилася на 28,52 %;
- коефіцієнт обертання оборотних активів знизився на 22,19%;
- тривалість одного обороту оборотних активів зменшилася на 22 дні;
- коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів зменшився на 13,82 %;
- тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів збільшилася на 16,4 % ;
- коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості підвищився на 107,31 %;
- тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості зменшилася на 52 дні;
- коефіцієнт обертання власного капіталу і тривалість одного обороту власного капіталу майже не змінилися.

Фінансовий стан – це ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної всієї діяльності, забезпечення стійкої платоспроможності (Додаток К).

Визначаємо рейтинг фінансових показників ТОВ «Україна», та на основі величини інтегрованого показника фінансового стану, визначаємо підсумковий рейтинг фінансового стану ТОВ «Україна» за досліджуваний період (рис. 2.1)

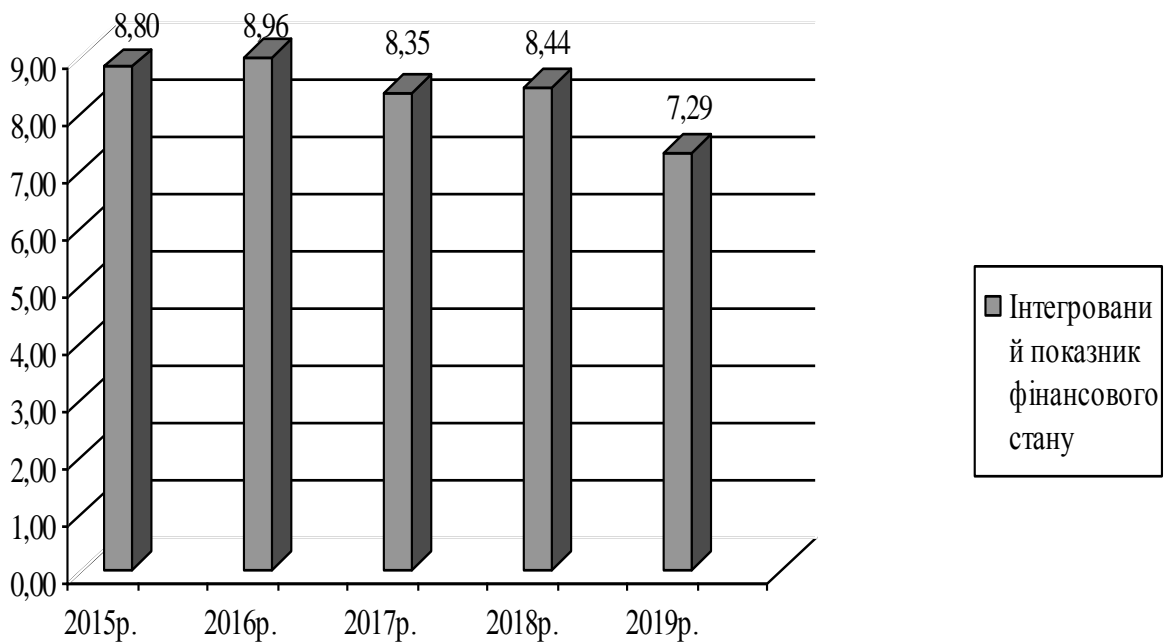


Рис. 2.1. Динаміка інтегрованого показника фінансового стану ТОВ «Україна»

З рисунку 2.1 видно, що за досліджуваний період з 2015 р. по 2019 р. ТОВ «Україна» має рейтинг фінансового стану А, це у свою чергу свідчить про покращення фінансового стану товариства. Дана ситуація показує, що ефективність роботи підприємства стійка, що спричинена раціональним та ефективним використанням ресурсів, обґрунтованим використанням власних коштів.

Таким чином можна підсумувати, що ТОВ «Україна» має стійку тенденцію розвитку, належне фінансування, що свідчить про ефективність роботи підприємства.

2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими

Середовище в якому працює підприємство постійно потребує роботи управлінського персоналу який удосконалює рішення щодо забезпечення економічної безпеки розвитку. Одним із напрямів цього процесу є організація служби економічної безпеки на підприємстві. Служба безпеки підприємства – це самостійний структурний підрозділ який вирішує завдання щодо забезпечення захисту діяльності підприємства. В ТОВ «Україна» відділ служби економічної безпеки як окремий підрозділ відсутній.

Керівник ТОВ «Україна» створює необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечення неухильного виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотриманням порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

На головного бухгалтера ТОВ «Україна» покладені обов'язки з ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, а саме:

- забезпечення дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності;
- організування контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- приймання участі в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства тощо.

В ТОВ «Україна» результати діяльності підприємства характеризуються приростом суми власного капіталу (чистих активів), основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Основним узагальнюючим показниками фінансово-господарської

діяльності товариства є прибуток. Порядок використання чистого прибутку визначається загальними зборами учасників.

Підприємницька діяльність тісно пов'язана з отриманням, накопиченням, зберіганням, обробкою і використанням різноманітних інформаційних потоків. При визначенні цінності інформації необхідно керуватися такими критеріями, як корисність, своєчасність і достовірність.

Підприємство розвивається, у результаті чого отримує більший прибуток, але необхідної більш значні кошти на розширеного відтворення та забезпечення належного рівня економічної безпеки. Такі обставини обумовлені ще й тим, що в процесі свого розвитку підприємство займе ринкову нішу, або її частину підприємств конкурентів, що уже є значною небезпекою.

Заходи із забезпечення управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «Україна» поширюється на всі структурні підрозділи, які входять до структури підприємства. Підприємство має такі структурні ланки (рис. 2.2).

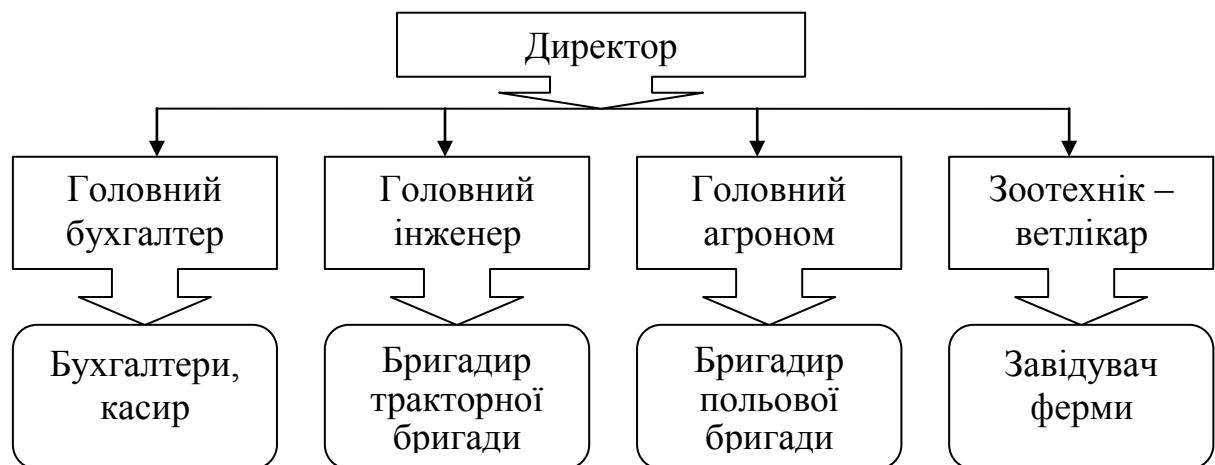


Рис. 2.2. Організаційна структура ТОВ «Україна»

Кожна структурна ланка має свої обов'язки та вирішує своє конкретне завдання. Кожен працівник працює для досягнення поставленої мети підприємства, тобто підвищення добробуту підприємства та збільшення його прибутку. Від того як вони реалізують дану мету, залежить їх особистий прибуток.

З метою реалізації безперервного контролювання через економічну

елементом фінансово-економічної захищеності ведеться аналіз її ступеня важливою елементом в базі розгляду економічної стабільності, рівень якою обумовлюється, відштовхуючись з достатності використовуваних грошей з метою реалізації виробничо-збутової роботи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Розрахунок фінансової складової економічної безпеки

Показник	Формула	Значення
$\pm E_c$ – надлишок (+) чи брак (-) власних оборотних коштів (E_e) необхідних для формування запасів і покриття витрат (Z)	$\pm E_c = E_e - Z$	3990,0 тис. грн.
$\pm E_t$ – надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також середньострокових і довгострокових кредитів і позик (K)	$\pm E_t = (E_c + K) - Z$	- 67 090,0 тис. грн.
$\pm E_n$ – надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також довго-, середньо- і короткострокових кредитів і позик (K_t)	$\pm E_n = (E_e + K_t + K) - Z$	3990,0 тис. грн.

Згідно наведених вище розрахунків можна визначити рівень фінансової безпеки підприємства ТОВ «Україна» має задовільний рівень фінансової безпеки, так як дотримується рівновага коефіцієнтів:

$$\pm E_c \leq 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0 \quad (3990,0 \leq 0; - 67\ 090,0 \geq 0; 3990,0 \geq 0).$$

Для розрахунку інтегрального показника економічної безпеки підприємства умовно присвоюємо задовільному рівню значення 3.

При оцінці інформаційної складової економічної безпеки необхідно обчислити значення коефіцієнтів: коефіцієнта повноти, коефіцієнта точності інформації, коефіцієнта суперечності інформації (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Розрахунок інформаційної складової економічної безпеки

Показник	Формула	Значення
Коефіцієнт повноти інформації (K_p)	$K_p = K_z / K_{gr}$	0,42
Коефіцієнт суперечності інформації (K_c)	$K_c = \frac{K_{nc}}{K_{ncp}}$	1,43
Коефіцієнт точності інформації (K_t)	$K_t = \frac{K_p}{K_3}$	0,90

Рівень інформаційної безпеки можна визначити як добуток коефіцієнтів:

$$K_{io} = K_n \times K_c \times K_T = 0,48 \quad (2.1)$$

Розрізняють три ступені інформаційної безпеки: $K_{io} \geq 0,7$ – рівень безпеки високий; $0,3 \leq K_{io} < 0,7$ – рівень безпеки середній; $K_{io} < 0,3$ – рівень безпеки низький. Таким чином видно, що в ТОВ «Україна» середній ступінь інформаційної безпеки. Для розрахунку інтегрального показника економічної безпеки підприємства умовно присвоюємо середньому рівню значення 2,5.

Для забезпечення економічної безпеки важливу роль відіграє інтелектуальна складова (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Розрахунок інтелектуальної складової

Показник	Формула	Значення
Коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства	$K_{kv} = \frac{\sum_{i=1}^n Y}{O}$	0,38
Інтелектуальноозброєність (K_{io}):	$K_{io} = \frac{B_{in}}{O}$	41,01
Норма доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності (K_{δ})	$K_{\delta} = \frac{D_{in}}{O}$	93,51 тис. грн.

Отже, коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства відповідно встановлених рівнів відповідає абсолютному рівню безпеці $K_{kv} > 0,38$. Загальний рівень інтелектуальної безпеки абсолютний (значення – 4).

Кадрова складова характеризує кадрову забезпеченість підприємства.

Розрахунок рівня безпеки для кадрової складової ми пропонуємо виконувати за такими показниками наведеними в таблиці 2.4.

Коефіцієнт плинності кадрів підприємства відповідно встановлених рівнів відповідає абсолютному рівню безпеці, так як $K_p = 0,021$ або $0,003 \leq 0,021 < 0,052$, та йому присвоюється значення 4. Коефіцієнт фізичного старіння кадрів підприємства відповідно встановлених рівнів відповідає абсолютному рівню безпеці, та йому присвоюється значення 4.

Середньорічна вартість основних виробничих фондів становить 201,74 тис. грн., що відповідно встановлених значень рівнів кадрової безпеки відповідає абсолютному рівню безпеці, та йому присвоюється значення 4.

Таблиця 2.4

Розрахунок кадрової складової

Показник	Формула	Значення
Коефіцієнт плинності кадрів	$K_n = \frac{\sum y}{O}$	0,021
Коефіцієнт фізичного старіння кадрів (Кв)	$K_v = \frac{O}{O_v}$	0,24
Фондоозброєність працівників (ФО)	$FO = \frac{OF}{O}$	201,74 тис. грн.
фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення (Фно)	$FO = \frac{OF_{np}}{O}$	30,07 тис. грн.

Забезпеченість працівників фондами невиробничого призначення становить 30,07 тис. грн., що відповідно встановлених значень рівнів кадрової безпеки відповідає критичному рівню безпеці, та йому присвоюється значення 1.

Для підприємства можна використати такі вагові коефіцієнти: K_p – 0,25; K_v – 0,2; FO – 0,35; – $Фно$ – 0,2

Визначимо загальний рівень складової кадрової безпеки застосовуючи формулу середньо зваженості, яка визначається через часткові коефіцієнти і передбачає врахування їхніх вагових часток:

$$k_{\text{сер}} = \sum_{i=1}^n k_i d_i \quad (2,2)$$

де k_i – величина окремого критерію за і-ю функціональною складовою;

d_i – питома вага значущості і-ї функціональної складової;

n – кількість складових економічної безпеки підприємства.

$$K_c = 4 \times 0,25 + 4 \times 0,2 + 4 \times 0,35 + 1 \times 0,2 = 3,4.$$

Техніко-технологічна складова визначає рівень співвідношення

застосовуваного в компанії оснащення також технологічні процеси прогресивним світовим аналогам з метою оптимізації витрат в засоби.

Чим більше значимість даних характеристик, тим більше ступінь промислової також науково-технічної захищеності компанії. Техніко-науково-технічна захищеність, так само як раніше зображені елементи фінансової захищеності компанії, володіє 4 ступеня: безумовний, непогане, незадовільний також вирішальне. Порогові значущості ступенів науково-технічної захищеності наведені в додатку Л таблиця 1.

Для ТОВ «Україна» коефіцієнти були: – 0,67 – 0,49 – 0. Рівень технічної та технологічної безпеки з точки зору узагальненого коефіцієнта задовільний (значення 3).

Політико-правова складова визначається такими показниками:

- питома вага арбітражних і судових кримінальних проваджень у конкретній сумі укладених угод господарствами ($Kc.ap.$) = 0,41;
- питома вага переможних арбітражних і судових кримінальних проваджень у загальній кількості судових справ, які розглядалися ($Kвю$) = 0,58;
- рівень сплачених і отриманих штрафних санкцій у загальній сумі зобов'язань за господарськими угодами господарств ($Kш$) = 0,18;
- питома вага на юридичне функціонування підприємства у структурі його основних витрат ($Kв.юр.$) = 0,05.

Чим більше значення показників питомої ваги виграних арбітражних і судових кримінальних проваджень, у тому числі тих, що були розглянуті раніше, і частки витрат на юридичне функціонування господарств в загальній структурі його виробничих витрат і тим нижче значення показників питомої ваги арбітражних і судових кримінальних проваджень у загальній сумі господарських договорів організацій та питомої ваги отриманих та сплачених штрафних санкцій у загальній сумі зобов'язань за господарськими угодами господарств, тим більший рівень правової і політичної безпеки господарств. Політична та правова безпека підприємства має три рівні: абсолютний,

задовільний та критичний. Порогові значення рівнів політичної та правової безпеки наведені в додатку Л таблиця 2.

За допомогою середньозваженої формули визначаємо рівень політичної та правової безпеки за узагальненим коефіцієнтом – задовільний (значення 2).

Інноваційна складова характеризує функціонування підприємства на якісно новому рівні. Щодо підприємства – це сукупність прогресивних, якісно нових змін, які постійно виникають у часі та просторі. Цей компонент визначається за допомогою наступних показників:

- - коефіцієнт впровадження інноваційної продукції ($K_{i.n.}$):

$$K_{i.n.} = \frac{Ni.n.}{Nз.n.} \quad (2.3)$$

де, $Ni.n.$ – кількість інноваційних видів продукції, що випускаються підприємством;

$Nз.n.$ – загальна кількість видів продукції, що випускається підприємством;

- частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі ($K_{i.nid.}$):

$$K_{i.nid.} = \frac{\sum B_i}{\sum B_n} \quad (2.4)$$

де, $\sum B_i$ – сума витрат на інновації;

$\sum B_n$ – загальна сума витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Зведені порогові значення рівнів інноваційної безпеки наведено в додатку Л таблиця 3.

Чим вище значення цих показників, тим вище рівень інноваційної безпеки підприємства. Інноваційна безпека підприємств має чотири рівні: абсолютний, задовільний, незадовільний та критичний.

Для ТОВ «Україна» ваговими коефіцієнтами є: $K_{i.p.} = 0$, $K_{i.pid.} = 0,09$. Застосовуючи формулу середнього рахунку, ми визначаємо рівень

інноваційної безпеки за узагальненим коефіцієнтом. Якщо показник має абсолютний рівень, то йому присвоюється значення 4, задовільний – 3, незадовільний – 2, критичний – 1. Він незадовільний (значення 2,5).

Екологічна складова характеризується дотриманням екологічних стандартів технології та виробництва, мінімізуючи втрати підприємства від забруднення навколишнього середовища.

Показниками екологічної складової економічної безпеки є, з одного боку, стандарти ГДК щодо шкідливих речовин, встановлені національним законодавством, а з іншого – аналіз ефективності заходів щодо забезпечення такої екологічної складової (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Розрахунок екологічної складової

Показник	Формула	Значення
Коефіцієнт безпеки продукту ($K_{б.п.}$)	$K_{б.п.} = \Pi_c / \Pi_3$	0,81
Коефіцієнт забруднення середовища (K_3)	$K_3 = V_{ек.з.} / V_3 =$	0,12
Коефіцієнт захисту середовища ($K_{зах}$)	$K_{зах} = V_{ек.м.} / V_3$	0,07

Чим вище значення першого і третього коефіцієнтів і чим нижчий другий коефіцієнт, тим вище рівень екологічної безпеки підприємства. Визначимо два рівні екологічної безпеки: безпека підприємств: задовільна та незадовільна. Якщо показник має задовільний рівень, то йому присвоюється значення 2, незадовільно – 1. Порогові значення рівнів екологічної безпеки наведені в додатку Л таблиця 4.

Застосовуючи формулу середнього рахунку, вони визначають рівень інноваційної безпеки узагальненим коефіцієнтом. Для ТОВ «Україна» це задовільно.

Рівень екологічної безпеки підприємства також можна визначити як середній рівень рівнів окремих його факторів: пошкодження ландшафту, енергетичне забруднення навколишнього середовища. Тоді середній рівень руйнівного впливу визначає екологічну безпеку підприємства.

Силова складова оцінюється за такими показниками:

- частка витрат на захист підприємства в загальній структурі виробничих витрат ($Q_{u.oh}$):

- безпеку працівників підприємства службою безпеки (КСБ).

Витрати на охорону підприємства:

$$K_{в.ох.} = B / B_з \quad (2.5)$$

де B – витрати на охорону підприємства, $B_з$ – виробничі витрати, тис. грн. $K_{в.ох.} = 858,97/75125 = 0,01$.

Витрати на забезпеченість працівників підприємства службою охорони:

$$K_{сб} = O / B = 10/858,97 = 0,012 \quad (2.6)$$

де, O – кількість працівників служби охорони підприємства.

Отже, частка витрат на захист підприємства у загальній структурі виробничих витрат підприємства відповідно до встановлених порогових рівнів відповідає низькій захищеності, оскільки $K_{сб} = 0,01$, і йому присвоюється значення 1. А за пороговими значеннями показник безпеки працівників підприємства має низький рівень безпеки, і йому присвоюється значення 1, оскільки $K_{сб} = 0,12$.

Застосовуючи формулу середньої зваженості, ми визначали рівень енергетичної безпеки за узагальненим коефіцієнтом: $= 1 \times 0,5 + 1 \times 0,5 = 1$.

На основі визначення загальних показників для кожної складової економічної безпеки формулою було визначено комплексний показник безпеки підприємства:

$$k_{сб} = \sum_{i=1}^n k_i d_i, \quad (2.7)$$

де k_i – величина окремого критерію за i -ю функціональною складовою;

d_i – питома вага значущості i -ї функціональної складової:

n – кількість функціональних складових економічної безпеки компанії.

На основі вищенаведених обчислених компонентів можна розрахувати інтегровану оцінку економічної безпеки та відносні оцінки безпеки підприємства для кожного компонента безпеки. Відносний показник безпеки

для відповідного компонента обчислюється відношенням фактичного рівня безпеки до максимального рівня безпеки відповідного компонента. Результати розрахунків представлені в додатку М.

Виходячи з вищенаведеної класифікації рівнів фінансової безпеки підприємства та розрахунків інтегрального показника фінансової безпеки, можна зробити висновок, що ТОВ «Україна» – задовільний рівень фінансової безпеки. Ця умова характеризується оптимальним значенням майже всіх коефіцієнтів, які описують фінансову безпеку підприємства. Невелике відхилення відбулося через зменшення значення показника силової складової економічної безпеки підприємства (рис. 2.3).

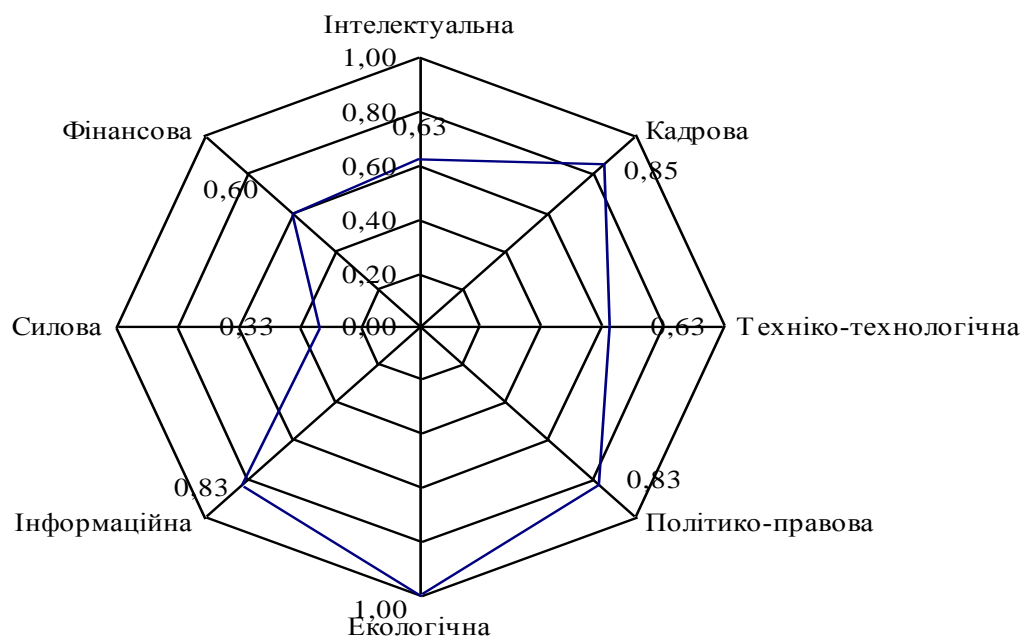


Рис. 2.3. Схема областей економічної безпеки ТОВ «Україна»

Отримані результати поглиблюють та розробляють теоретико-методологічні засади оцінки стійкої фінансово-економічної безпеки підприємства та його складових в процесі господарської діяльності. Підвищення рівня ефективності економічної безпеки дасть можливість покращити економіку з точки зору відповідності вимогам сьогодення. Зокрема, якісна організація системи фінансової та економічної безпеки підприємства підвищить її ефективність, оптимізує кількість використаних

ресурсів і, як результат, максимізує прибуток товариства з обмеженою відповідальністю «Україна».

2.3. Організація управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства

Для того, щоб процес управління грошовими потоками давав найкращі результати, його слід зробити системним. З цією метою багато компаній вибудовують цілу методику управління, яка являє собою керівництво поетапним процесом. Розглянемо, з яких етапів він складається на досліджуваному підприємстві.

В останніх роках у системі фінансового управління підприємством більше уваги застосовуються питання організації грошових потоків, які виявляють суттєвий вплив на кінцеві результати його господарської діяльності, генерування грошових потоків є одним із найважливіших показників фінансової стійкості ТОВ «Україна».

Актуальність управління грошовим потоком для ТОВ «Україна» визначається тим, що вони відіграють важливу роль у виробничо-господарській діяльності товариства:

- фінансують усі аспекти фінансово-господарської діяльності ТОВ «Україна»;
- забезпечують фінансове рівномірне організації на всіх етапах життєвого циклу;
- дозволяють знизити ризик неплатоспроможності;
- дозволяють прискорити оборотність капіталу;
- зменшується необхідність позик;
- генерують додатковий дохід, який може бути використаний для фінансування інвестиційної діяльності;
- підвищують ритмічність виробничого процесу за рахунок сполучення

принципів логістики.

Основною метою управління грошовими є виявлення рівня достатньо грошових коштів, виявлення їх оптимізації та ефективного використання. У рамках фінансового управління грошовими потоками, вирішуються наступні основні завдання:

- суміщення балансу сум грошових коштів;
- сполучення синхронності грошових потоків у часі;
- наявність позитивного грошового потоку, зростання притоки грошових засобів;
- мінімізація відмовно-грошового потоку, що дозволяє зменшити обсяг відтоку або заміщення швидкості вибиття грошових коштів;
- максимізація чистого потоку грошових коштів для подальшого розвитку оптимізація (мінімізація) середнього залишку грошових коштів протягом визначеного періоду;
- реалізація кругообігу грошових активів, їх безперервне і оперативне та ефективно перетікання з однієї форми в другу;
- підвищення віддачі на вкладений капітал за рахунок капіталізації прибули і зниження фінансових ризиків.

Процес управління грошовими потоками організацій базується на визначених принципах (рис 2.4).

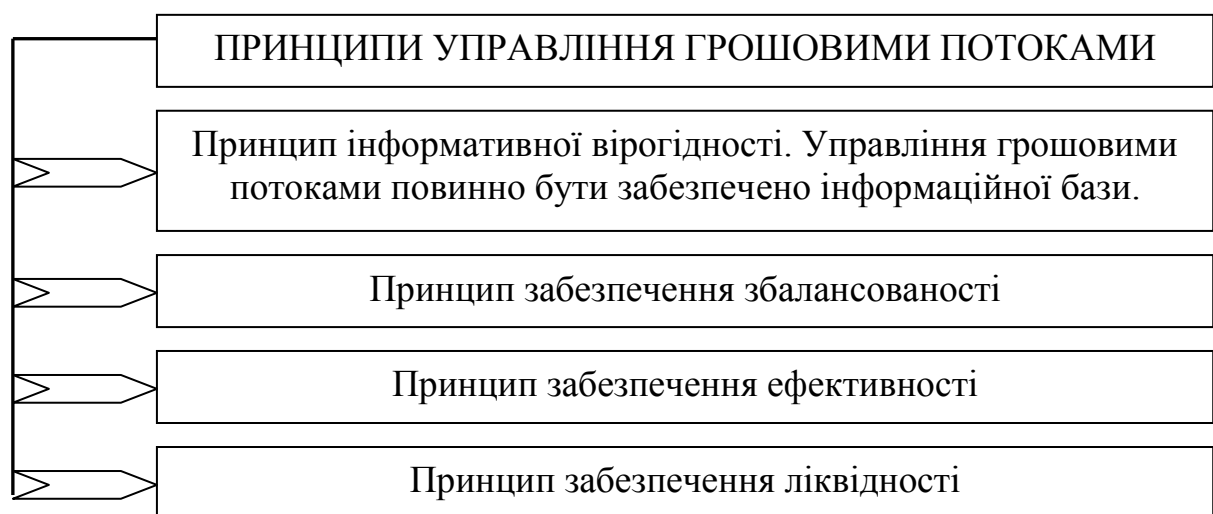


Рис. 2.4. Принципи управління грошовими потоками на підприємстві

У головну черговість слід досягти збалансованості потоків грошових коштів, так як і дефіцит, і надлишок грошових ресурсів негативно впливають на результати господарської роботи, що може привести до кризової ситуації на підприємстві.

Грошові кошти є беззбитковим активом, тому головна мета політики управління грошовими потоками - підтримання їх на мінімально необхідному рівні, достатньому для ефективного здійснення бізнесу, в тому числі:

- своєчасної оплати рахунків постачальників, що дозволяє скористатися наданими ними знижками з ціни товару;
- підтримання постійної кредитоспроможності;
- оплати непередбачених витрат, що виникають в процесі господарської діяльності підприємства.

При наявності на розрахунковому рахунку великої грошової маси у економічного суб'єкта виникають витрати втрачених можливостей (Відмова від участі інвестиційному проєкті). Мінімальний запас таких активів спричиняє утворення витрат по поповненню цього запасу, (наприклад, відсотки, пов'язані із залученням позикових коштів для поповнення грошового залишку). У зв'язку з цим, при ухваленні рішення по даній проблеми необхідно брати до уваги підтримку поточної платоспроможності організації та отримання додаткового прибутку від вкладення вільних грошових коштів.

Грошові кошти – абсолютно ліквідні активи, для своєчасної оплати рахунків постачальників, організація повинна володіти відповідним рівнем абсолютної ліквідності, підтримку якого пов'язане з деякими витратами. У практиці в якості ціни за підтримання необхідного рівня ліквідності слід приймати можливий дохід від інвестування середнього залишку грошових коштів на рахунках в банках в високоліквідні цінні папери. Це обґрунтовується тим, що такі цінні папери є без ризиковими або з найменшою ступенем ризику, яким можна знехтувати. У зв'язку з цим, грошові засоби і такі високоліквідні цінні папери відносяться до активів з

однаковим ступенем ризику, отже, дохід (витрати) по ним є таким самим.

Слід зазначити, що запас грошових коштів повинен мати верхню межу. З ростом такого запасу відбувається збільшення ціни ліквідності. Якщо питома вага грошових коштів в активах ТОВ «Україна» не висока, то невеликий додатковий грошовий приплив буде вельми корисним. У зворотному випадку все відбувається навпаки. Основним завданням фінансового менеджера є визначення розміру запасу грошових коштів з урахуванням ціни ліквідності, яка не повинна перевищити маржинального процентного доходу за високоліквідними цінними паперами.

У процесі визначення оптимального рівня грошових коштів на розрахунковому рахунку необхідно дати оцінку:

- загальній величині грошових коштів та їх еквівалентів;
- частці, яку рекомендується тримати на розрахунковому рахунку та в високоліквідних цінних паперах;
- в який період і в якому розмірі необхідно здійснювати взаємну трансформацію грошових коштів і високоліквідних цінних паперів.

В таблиці 2.6 наведено приклад аналізу грошових потоків від операційної діяльності відповідно за даними ТОВ «Україна».

Таблиця 2.6

Аналіз грошових коштів від операційної діяльності ТОВ «Україна» в
тисячах гривень

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Чистий операційний прибуток	10330	11184	5377	6311	716
Амортизаційні відрахування	19437,0	22730,0	25018,0	28499,0	31737,0
Зміна запасів	39826	41397	48361	59819	64231
Зміна дебіторської заборгованості	2948,0	7615,0	5628,0	1279,0	1479,0
Зміна витрат майбутніх періодів	-	-	-	-	-
Зміна кредиторської заборгованості	560,0	138,0	260,0	197,0	192,0
Зміна забезпечень наступних витрат і платежів	-	-	-	-	-
Зміна доходів майбутніх періодів	-	-	-	-	-
Чистий грошовий потік від операційної діяльності	73101	83064	84644	96105	98355

Розрахунок чистого операційного грошового потоку дозволяє зробити висновок, що підприємство за останні роки не мало дефіциту грошових коштів для фінансування операційної діяльності, тобто коштів вистачило для покриття всіх видатків операційного характеру. За досліджуваний період чистий грошовий потік від операційної діяльності лише має позитивну тенденцію до збільшення, є позитивним в господарській діяльності ТОВ «Україна».

Характеристику організації управління грошовими потоками в ТОВ «Україна» представимо на основі додатку Н.

Як видно з проведеного аналізу діючої системи управління грошовими потоками, в ній в даний час є дуже багато проблем (різної спрямованості), які, до кінцевого підсумку, ведуть до касовим розривів і нестачі коштів.

Фактично, в ТОВ «Україна» як такої повноцінної працюючої системи управління грошовими потоками немає. Є бухгалтерський облік, на підставі даних якого керівництво приймає ті чи інші управлінські рішення, в тому числі і в сфері управління грошовими потоками. Так, однією з основних проблем системи управління грошовими потоками є відсутність будь-якої (короткострокової / довгострокової) стратегії управління грошовими потоками. Крім того, не ведеться планування (ні класичне, ні, тим більше, гнучке) грошових потоків.

Разом з плануванням не проводиться і аналіз грошових потоків, а самі процеси планування і аналізу грошових потоків - не автоматизовані. Ручне ж (без використання засобів автоматизації зазначених процесів) проведення даних операцій - досить трудомісткий процес, який забирає багато робочого часу і не дозволяє отримувати всі необхідні для прийняття правильних управлінських рішень дані в режимі реального часу.

Крім того, скорочують зростання грошових приток упускати підприємством випадки, коли можна:

- 1) здавати не використовуване / тимчасово не використовується майно в оренду (або продавати його);

2) розмішувати тимчасово вільні грошові кошти на депозитах (Для отримання додаткового доходу і припливу грошових коштів).

Також не ведеться договірна робота, яка:

- 1) не дозволяє вчасно отримувати дебіторську заборгованість;
- 2) допускає виникнення простроченої та навіть сумнівною і нереальною для стягнення дебіторської заборгованості;
- 3) не дозволяє вимагати компенсації за прострочену оплату зі боку дебіторів.

На основі проведеного аналізу було систематизовано основні фактори, що впливають на грошові потоки підприємства. Класифікація фінансових фактори, які впливають на грошові потоки підприємства наведена на рисунку 2.5

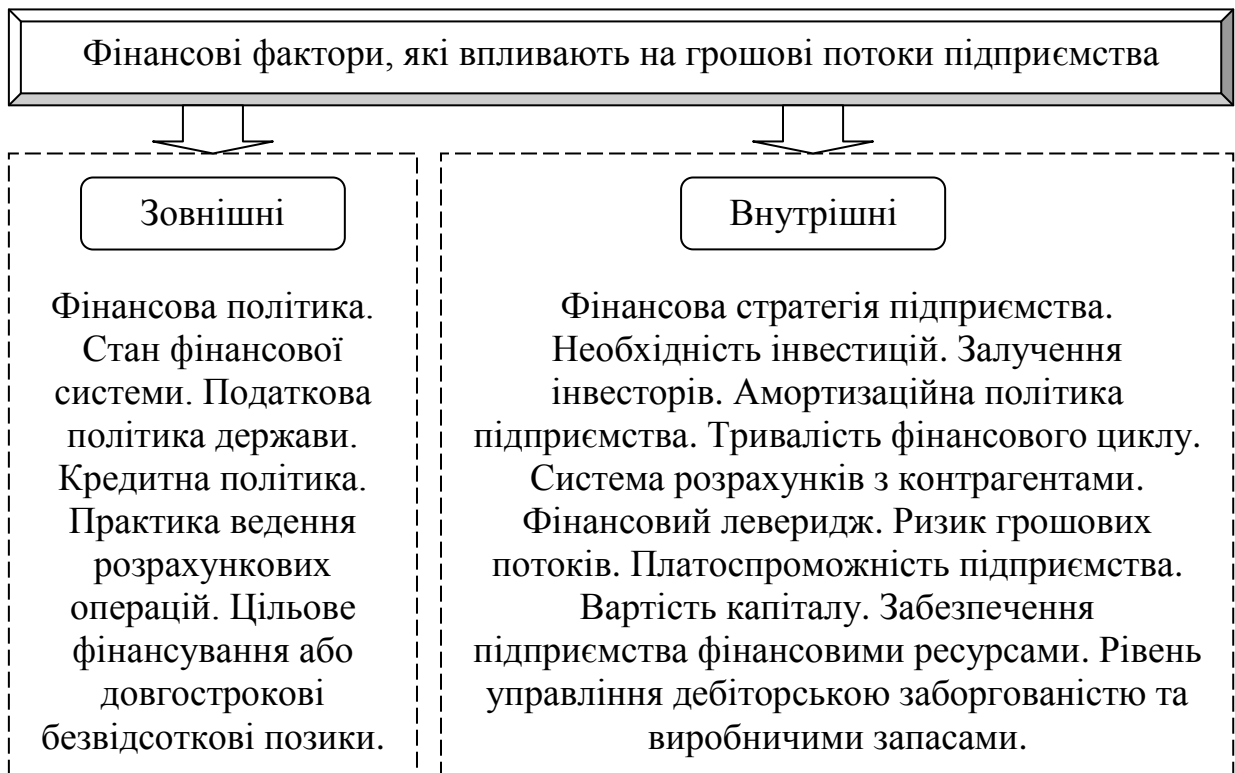


Рис. 2.5 Фінансові фактори, які впливають на грошові потоки підприємства

Названі фактори неоднорідні й численні. Їх вплив на грошовий потік відображається на інвестиційній та економічній роботі. Слід враховувати вплив виявлених умов з ціллю розвитку належної інформативної бази.

У слідстві зробленого розгляду можливо зробити висновок, що у разі значної нестачі грошей з метою розвитку й управління грошовими потоками врахування впливу всіх перерахованих вище зовнішніх і внутрішніх умов вважається важливою проблемою економічного управління. Дослідження вищезазначених умов зможе допомогти дати оцінку зовнішнім можливостям і внутрішнім запасам компаній з метою розвитку грошових потоків у ході розвитку політики управління грошовими потоками.

В цілому, в ситуації, що склалася підприємству необхідно удосконалювати застосовується в даний час систему управління грошовими потоками.

Висновки до другого розділу

1. За досліджуваній період ТОВ «Україна» має рейтинг фінансового стану А, це у свою чергу свідчить про покращення фінансового стану товариства. Дана ситуація показує, що ефективність роботи підприємства стійка, що спричинена раціональним та ефективним використанням ресурсів, обґрунтованим використанням власних коштів. Таким чином можна підсумувати, що ТОВ «Україна» має стійку тенденцію розвитку, належне фінансування, що свідчить про ефективність роботи підприємства.

2. Служба безпеки підприємства – це самостійний структурний підрозділ який вирішує завдання щодо забезпечення захисту діяльності підприємства. В ТОВ «Україна» відділ служби економічної безпеки як окремий підрозділ відсутній.

3. Процес управління грошовими потоками організацій базується на таких принципах як: інформативної вірогідності(управління грошовими потоками повинно бути забезпечено інформаційної бази); забезпечення збалансованості; забезпечення ефективності; забезпечення ліквідності.

4. Розрахунок чистого операційного грошового потоку дозволяє зробити висновок, що підприємство за останні роки не мало дефіциту грошових коштів для фінансування операційної діяльності, тобто коштів вистачило для покриття всіх видатків операційного характеру. За досліджуваний період чистий грошовий потік від операційної діяльності лише має позитивну тенденцію до збільшення, є позитивним в господарській діяльності ТОВ «Україна».

5. В ТОВ «Україна» як такої повноцінно працюючої системи управління грошовими потоками немає. Є бухгалтерський облік, на підставі даних якого керівництво приймає ті чи інші управлінські рішення, в тому числі і в сфері управління грошовими потоками. Так, однією з основних проблем системи управління грошовими потоками є відсутність будь-якої (короткострокової / довгострокової) стратегії управління грошовими потоками. Крім того, не ведеться планування (ні класичне, ні, тим більше, гнучке) грошових потоків.

6. Систематизовано основні фактори, що впливають на грошові потоки підприємства. Класифікація фінансових фактори, які впливають на грошові потоки підприємства розділено на внутрішні та зовнішні, їх вплив на грошовий потік відображається на операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Розробка заходів щодо поліпшення управління рухом грошових потоків на підприємстві

Основне завдання підприємства – підвищення ефективності його роботи за рахунок раціонального управління грошовими потоками, що дозволить забезпечити фінансову збалансованість, прискорити оборотність капіталу, мінімізувати вплив існуючих і потенційних ризиків, одержання прибутку. Побудова ефективної системи управління грошовими потоками зумовлено необхідністю ефективного управління оборотним капіталом, управління капітальними потребами, управління витратами і їх оптимізації для більш раціонального розподілу ресурсів підприємства в виробничому процесі і управління економічним зростанням.

Оптимізація грошових потоків дозволяє підтримувати фінансову рівновагу, яке досягається, якщо потреба компанії в грошових коштах дорівнює їх пропозицією в кожен період.

Важливою умовою оптимізації грошових потоків є вивчення факторів, що впливають на їх обсяг і характер формування з плином часу. До зовнішніх факторів можна віднести загальну проблему неплатежів, низький рівень виробництва і купівельної спроможності, несприятливі умови кредитування, недосконалу податкову політику. Внутрішніми факторами, що впливають на грошовий потік підприємства, є високі витрати виробництва, низька конкурентоспроможність, відсутність ринків збуту, відсутність джерел довгострокового фінансування інвестицій і так далі.

Як зазначають Спільник І. та Загородна О. «вагоме значення у процесі оптимізації займає аналіз інформації, який є не лише основою для

обґрунтування та вибору певного напрямку оптимізації, але й може виступати індикатором задовільності стану об'єкта оптимізації. Не менш важливу роль у здійсненні оптимізації має і оцінка отриманих результатів вибору, яку можна розглядати також в якості кінцевого індикатора, який здатен надати інформацію про досягнення мети оптимізації» [54].

В базу оптимізації потоків грошових підприємства повинна входити збалансованість обсягів від'ємного й додатного потоку грошового. Відсутність цієї збалансованості приведе до утворення надлишкового і дефіцитного потоку грошового, що все одно негативно впливає на господарську діяльність підприємства.

У ТОВ «Україна» оптимізація і управління грошовими потоками має будуватися виходячи із схеми наведеної на рисунку 3.1



Рис. 3.1. Пропонована ТОВ «Україна» схема оптимізації та управління грошовими потоками

З представленої схеми видно, що вживаються кроки по поліпшенню якості управління грошовими потоками носять характер:

- 1) стратегічних (довгострокові заходи);
- 2) оперативних (короткострокові заходи).

Короткострокові заходи можуть застосовуватися в тих ситуаціях, коли ситуація з касовими розривами склалася всередині місяця. слід звернутися до дебіторів з приводу своєчасного або навіть більш раннього, ніж це зазначено в договорі, перерахування заборгованості. При цьому з кредиторами слід постаратися домовитися про відстрочку платежів.

Якщо касовий розрив не зменшується або ж зменшується незначно, слід використовувати методи збільшення грошового потоку, наприклад:

1. Залучення коротких кредитів – найбільш простий метод рішення проблеми касового розриву. Однак він вимагає попередньої підготовки зі збору потрібних документів і виконання економічних розрахунків. Крім того, банки / інші позичальники можуть зажадати заставу.

Для таких ситуацій можна рекомендувати підприємству відкриття в банку овердрафту – форми короткострокового кредиту, при якій банк – кредитор кредитує розрахунковий рахунок клієнта-позичальника для оплати їм розрахункових документів при недостатності коштів. Відмінність овердрафту від звичайного кредиту в тому, що в погашення заборгованості списуються всі суми, що надходять на рахунок клієнта.

В обох випадках мова йде про сформовані відносинах з банком і попередньо виконану роботу, підсумком якої буде ліміт кредитування, встановлений ТОВ «Україна» як клієнтові банку.

2. Часткова передплата – повинна бути заснована на внутрішньому локальному документі підприємства – «Кредитної політиці». У ньому має бути вказано – яку знижку надає ТОВ «Україна» в залежності від обсягу відвантаження, частоти відвантажень, суми заборгованості конкретного покупця та ін. В якості екстреної заходи можливі, наприклад, значні знижки при повній або частковій передплаті клієнтів.

3. Здача в оренду або продаж необоротних активів. цей захід застосовна, наприклад, при наявності тимчасово вільних площ або простоює обладнання. Тут можна рекомендувати оцінити всі наслідки рішень, пов'язаних як з продажем, так і зі здачею в оренду. Якщо ТОВ «Україна» не планує надалі використовувати той чи інший необоротних активів в своїй діяльності, і вирішить його продати, рекомендується наступне:

- 1) оцінити витрати і вигоди, пов'язані з володінням активом;
- 2) розглянути податкові аспекти відчуження;
- 3) підрахувати додаткові витрати, які можуть виникнути при реалізації активу.

Якщо ж рішення прийнято на користь здачі в оренду (можливо, як тимчасовий захід в період пошуку покупця), то тут необхідно також виконати наступні дії:

- 1) оцінити дохід в реальному вираженні, з огляду на витрати, пов'язані зі здачею об'єкта в оренду;
- 2) оцінити ризики від здачі майна в оренду;
- 3) розрахувати податкові аспекти здачі в оренду.

Одночасно слід вживати заходів щодо зменшення відтоку грошових коштів:

1. Відстрочка платежів постачальникам. спочатку слід визначити – які постачальники для ТОВ «Україна» є стратегічними:

- 1) ті, кому немає альтернативи;
- 2) ті, чия продукція (роботи, послуги) життєво важливі для діяльності підприємства.

При цьому слід постійно підтримувати зв'язок з кредиторами, і ні в жодному разі не пускати цей процес на самоплив. головний принцип відносин з кредиторами в період кризи неплатежів – платити потроху, але часто (регулярно).

2. Скорочення витрат. По даному напрямку слід провести інвентаризацію витрат, і залишити тільки необхідні – ті, без яких не можна

обійтися. Основне тут – максимально скоротити витрати, але без збитку технологіям і якості. В основному, програма скорочення витрат повинна стосуватися постійних витрат, які, як відомо, мають властивість, незважаючи на обмеження, збільшуватися.

3. Використання таких не грошових форм розрахунків, як, наприклад: векселі та взаємозаліки. Для того, щоб не задіяти грошові кошти, можна запропонувати своїм контрагентам в обмін на погашення кредиторської заборгованості:

- 1) власну продукцію / послуги;
- 2) наявні активи, без яких підприємство зможе нормально функціонувати.

За згодою кредитора на це складається акт взаємозаліку. Вексель – безумовне грошове зобов'язання, складене в письмовій формі, за яким одна особа зобов'язується виплатити іншій особі певну суму в певному місці. Векселі бувають прості і переказні. Всі операції з векселями регулюються вексельним законодавством.

Якщо в момент поставки у ТОВ «Україна» немає необхідної грошової суми, замість грошей можна запропонувати постачальнику простий вексель, за яким підприємство зобов'язується заплатити в перспективі необхідну суму і відсотки за надання відстрочки.

Також в розрахунках може бути використаний переказний вексель, який пов'язаний з переведенням боргу з однієї особи на іншу. У ситуації, коли ТОВ «Україна» одночасно є боржником однієї особи і кредитором іншого, можна використовувати в розрахунках цю форму боргового паперу. У переказному векселі векседавець віддає розпорядження, щоб його боржник заплатив не йому безпосередньо, а безпосередньо його кредитору.

Складаючи вексель або беручи його в рахунок оплати від свого контрагента, головне для ТОВ «Україна» переконатися в тому, що він має всі необхідні реквізити, встановлені вексельним законодавством. Крім того, засобом розрахунків можуть виступати і банківські векселі.

4. Перегляд програми інвестицій. Недолік грошових коштів на операційну діяльність може бути наслідком непродуманих рішень інвестиційного характеру, наприклад:

- 1) придбання ТОВ «Україна» обладнання;
- 2) вкладень в модернізацію та ін.

Подібні рішення в ТОВ «Україна» приймаються адміністративними методами (тобто в наказовому порядку) без попередніх розрахунків не тільки ефективності нововведення, а й достатності грошових ресурсів, без шкоди для основної діяльності.

В цілому, керівництву ТОВ «Україна» слід пам'ятати, що хронічний дефіцит грошових коштів і постійні касові розриви – результат:

- 1) неефективною операційної діяльності;
- 2) невірних інвестиційних рішень.

Крім того, з метою управління грошовими потоками на тактичному рівні ТОВ «Україна» має займатися їх вирівнюванням, основна задача тут – згладжування їх обсягів у розрізі окремих інтервалів розглянутого періоду. Цей метод оптимізації дозволяє усунути в певною мірою сезонні і циклічні розходження у формуванні грошових потоків, як позитивних, так і негативних, оптимізуючи паралельно середні залишки коштів і підвищуючи рівень абсолютної ліквідності.

Для цього ТОВ «Україна» слід скласти платіжний календар (План платежів точної дати), в якому:

- з одного боку, відбивається графік надходження грошових коштів від усіх видів діяльності протягом прогнозного періоду часу (5, 10, 15, 30 днів);
- з іншого – графік майбутніх платежів (податків, заробітної плати, формування запасів, погашення кредитів і відсотків за ними і т.д.).

Платіжний календар дає можливість фінансовим службам підприємства здійснювати оперативний контроль за надходженням і витрачанням коштів, своєчасно фіксувати зміну фінансової ситуації і вчасно приймати коригувальні заходи по синхронізації позитивного і негативного грошових

потоків, забезпечення стабільної платоспроможності вітчизняних підприємств.

3.2. Бюджетування як елемент управління грошовими потоками підприємства

Ключова мета стратегічного управління грошових потоків – це покращення економічного стану підприємства, зміцнення позицій лідера та його стійкості на вітчизняному та міжнародному ринках.

Управління грошовими потоками передбачає собою процедуру відбору найкращих конфігурацій їх організації, виповнюється в довготривалу майбутність і враховує побудова, питань, цілей, масштабів і фінансової захищеності компанії в високоякісному рівні або у вигляді загальних кількісних орієнтирів.

До ключових напрямків управління потоками грошовими можна включити: синхронізацію, збалансування та вирівнювання потоків грошових.

Збалансування потоків грошових негативно впливає на результати фінансової діяльності, тому збалансування об'єму потоків грошових направляється на забезпечення взаємодії між об'ємами як негативного, так і позитивного грошового потоку.

Синхронізація й вирівнювання виступають базовими методами покращення потоків грошових у часі. Дія вирівнювання передбачає підрахунок ступеня формування рівномірності потоків грошових за рахунок середньоквадратичного відхилення або коефіцієнту варіації.

Васюк Н.В. наголошує, що «синхронізація представляє собою аналіз синхронності формування позитивного і негативного грошових потоків у розрізі тимчасових інтервалів на основі розрахунку коефіцієнта кореляції двох видів грошових потоків» [5].

Лігоненко Л.О. та Ситник Г.В. мають іншу думку з цього питання

«оскільки останнім часом характер конкуренції змінився від промислової до інформаційної, то забезпечити підприємству конкурентну перевагу може лише належне інформаційне забезпечення, а саме наявність показників, що носять прогнозний характер і ґрунтуються на короткострокових методах екстраполяції. Вони засновані на припущеннях, що прогнозовані величини є у певній мірі регулярними чи характеризуються певною кореляцією з іншими величинами» [30].

Ревенков А. зазначає, що «нині у переважній більшості підприємств майже не використовуються сучасні методології та технології прогнозування, що виступає негативним фактором, адже для покращення ефективного руху грошових коштів інформаційне забезпечення має бути результативним. Одним із дієвих елементів стратегічного обліку вважаємо процес бюджетування» [52].

На думку Єрешко Ю.О. «бюджетування – це сукупність взаємопов'язаних процесів прогнозування, планування, контролю, аналізу діяльності як підприємства в цілому, так і окремих його підрозділів» [13].

Хома І.Б. визначає, що «головними інструментами бюджетування виступають три основних бюджети, кожен з яких має своє призначення: 1) бюджет доходів і витрат – передбачає планування прибутку підприємства, його рентабельності та продуктивності, тобто цей бюджет надає інформацію про ефективність діяльності підприємства в цілому, та за його структурними одиницями зокрема; 2) бюджет грошових коштів – відображає вхідні та вихідні грошові потоки та показує платоспроможність підприємства; 3) складення прогнозного балансу – характеризує зміни фінансового і майнового стану підприємства за умови виконання в інших бюджетах господарських і фінансових операцій» [57].

Іваницька О.В. в своїй монографії наголошує на тому, що «бюджет грошових коштів має стати складовою частиною основного бюджету підприємства, який представлятиме собою докладний кошторис планованих надходжень і виплат грошових коштів за певний період та включатиме не

тільки статті та суми надходжень і виплат, але й орієнтовний час їх здійснення» [18].

Таким чином в умовах невизначеності занадто важко спрогнозувати майбутнє, то маємо на меті, що бюджет коштів грошових в ТОВ «Україна» має складатися на довгострокову (3-5 років) та короткострокову (місяць, квартал, рік) перспективу.

Ключовою метою введення бюджетування коштів грошових в ТОВ «Україна» є вчасне виявлення їх профіциту чи дефіциту. На нашу думку процес бюджетування повинен складатися з аналізу, мотивації, планування, контролінгу які реалізовуватимуться у вигляді:

- первинного складання бюджету грошових коштів;
- затвердження й узгодження бюджету;
- контроль за виконанням бюджету;
- аналізу відхилень, що проходять в процесі виконання бюджету;
- коригування з метою розробки прогнозного бюджету;
- прийняття управлінських рішень.

Початкова розробка бюджету коштів грошових має проводитися за схемою, яка представлена на рисунку 3.2.

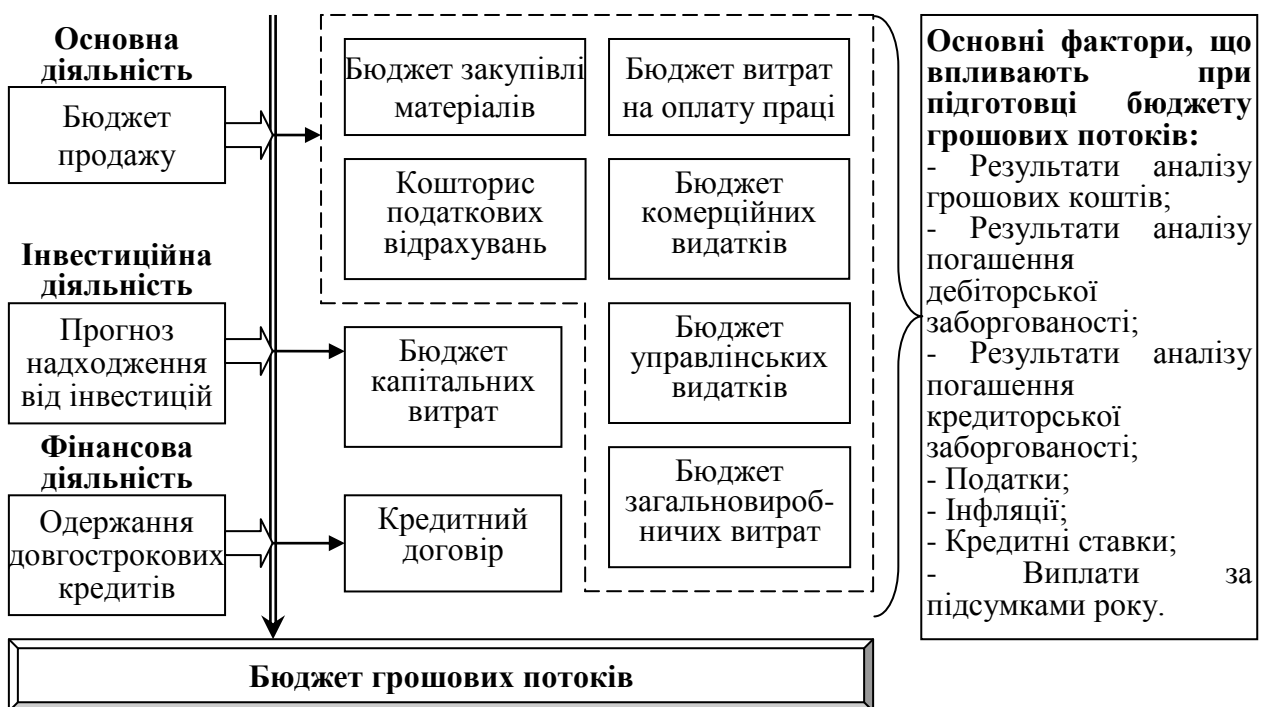


Рис. 3.2. Схема документів при складанні бюджету грошових потоків

За змістом бюджет потоків грошових має складатися з грошових виплати й надходження, складені за видами діяльності (інвестиційна, основна фінансова).

Першочергово в ТОВ «Україна» потрібно досліджувати витрати і надходження коштів за операційною (основною) діяльністю, тому, що прихід від операційною діяльності зможуть використовувати при прийнятті управлінських рішень щодо оптимізації потоків грошових.

Грошові потоки за інвестиційною діяльністю потрібно визначати за програмами розвитку виробництва та проектами інвестиційними, з урахуванням надходження коштів від операційної діяльності або від інших потоків фінансування.

Грошові потоки по фінансовій діяльності повинні встановлюватися з мішенню надання ключів фінансування з головною метою та інвестиційної діяльності підприємства.

По основній діяльності слід скласти бюджет продажів, який, в свою чергу, має включати шість бюджетів (кошторисів): закупівель матеріалів, включаючи паливно-мастильні матеріали; витрат на оплату праці; загальновиробничих витрат; комерційних (реалізаційних) витрат; управлінських (загальногосподарських) витрат; податкових платежів. По інвестиційній діяльності потрібно скласти: прогноз надходжень від інвестицій (перш за все від продажу основних засобів); бюджет капітальних витрат, по фінансовій діяльності – надходження від продажу (емісії) цінних паперів (акцій, облігацій); по кредитах.

При створенні зазначених бюджетів необхідно враховувати такі фактори: результати аналізу руху коштів грошових; результати аналізу отриманої заборгованості дебіторської; результати аналізу руху заборгованості кредиторської; платежі податкові; інфляцію; ставки кредитні; виплати за підсумками року (в т.ч. дивіденди).

З метою контролювання за здійсненням бюджету грошових потоків відповідними вважаються створення і введення в компанії внутрішньої

звітності – Відомості руху грошових коштів (табл. 3.1), яка дозволить спостерігати розбіжностей планових показників від фактичних, а також шукати відсоток виконання плану за кожним з напрямів вибуття та надходження грошових коштів.

Таблиця 3.1

Відомість руху грошових коштів за період _____

Показники	Місяць _____			
	тис. грн. _____			
	План	Факт	Відхилення (+/-)	Виконання плану, %
Надходження:				
- від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
- від повернення податків і зборів				
- від цільового фінансування				
- і т.д.				
Вибуття:				
- товарів (робіт, послуг)				
- на оплату зобов'язань з інших податків і зборів				
- на оплату авансів				
- і т.д.				
Чистий грошовий потік				

Останнім етапом бюджетування (розробка підсумкових звітів та їх аналіз) є:

- представлення звіту про реалізацію бюджету та аналіз вирішення цілей підприємства у звітному періоді.
- надання рекомендацій для коригування відхилень бюджету поточного періоду і розробки майбутніх періодів.

Аналізуючи ситуацію, пропонуємо використовувати розроблений нами документ, в якому видно, від якого саме виду господарювання витрачено грошей більше, ніж вказано в плані, а також за рахунок яких показників підприємство заощадило кошти на протязі року (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Звіту про чистий грошовий потік ТОВ «Україна» протягом _____
за видами діяльності

Показники	Рік _____			
	тис. грн.			
	План	Факт	Відхилення (+/-)	Виконання плану, %
Залишок коштів на початок періоду				
Цільове фінансування				
Чистий рух від операційної діяльності				
Чистий рух від інвестиційної діяльності				
Чистий рух від фінансової діяльності				
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів				
Залишок коштів на кінець періоду				

Отже, з метою збільшення рівня інформативності управління потоками грошовими вважаємо за необхідне збільшити його інструментарій, що дозволить:

- сформулювати уявлення про сукупні потреби в коштах грошових;
- в строк визначити потребу в об'ємах та термінах залучення коштів позикових;
- приймати обґрунтовані оперативні управлінські рішення;
- проводити оцінку відхилення за статтям касового бюджету і аналізувати їх вплив на економічні показники ТОВ «Україна».

3.3. Стратегічні напрямки впровадження управління грошовими потоками на підприємстві

Довгострокові заходи спрямовані на зміну стратегії ведення бізнесу. Для ТОВ «Україна» в довгостроковій перспективі засобами оптимізації грошових потоків можуть бути наступні перелічені нижче кроки.

1. Стратегічне партнерство. У певних ситуаціях підприємству краще об'єднатися і вийти за рамки відносин «замовник – постачальник». У деяких випадках для підприємства нерационально володіти всіма ресурсами і здійснювати всі види діяльності, пов'язані з випуском продукції.

Можливо, розмістити частину виробництва у свого партнера підприємству буде набагато дешевше, ніж виробляти самому. В сучасному бізнесі компанії часто створюють такі форми партнерства, які дозволяють їм оптимізувати витрати в сфері виробництва і знизити ризики в конкурентному середовищі. Таке об'єднання може включати в себе:

- 1) залучення ресурсів з боку;
- 2) спільне використання інфраструктури.

2. Реструктуризація бізнесу і виділення бізнес-одиниць. У тому вигляді, який є зараз, бізнес для ТОВ «Україна» став важкокерованим і важко контрольованим. Виділивши окремі бізнес-процеси в самостійні структурні підрозділи, підприємство зможе зробити їх більш прозорими, завдяки чому оцінити їх ефективність буде набагато легше.

3. Пошук інвестора. Стратегія розвитку ТОВ «Україна» має на увазі розвиток і завоювання нових ринків. З цією метою підприємство відкриває нові проекти, фінансування яких, в основному, будується за рахунок кредитування в банках. Разом з тим, залучення фінансування під проекти можливо не тільки за рахунок кредитів, а й за рахунок залучення інвесторів. В цьому випадку стане можливим заміна банків як джерел фінансування на інвесторів, виплати яким будуть проводитися за результатами реалізації проекту. Тим самим підприємство скоротить свої грошові відтоки (не треба періодично платити банку відсотки).

4. Довгострокові контракти з постачальниками. Для ТОВ «Україна» перевага довгострокових контрактів (на рік і більше) - в акції та відстрочки оплати. Для підприємства тут важливі такі умови:

- 1) постачальник повинен бути надійним – за якістю продукції і своєчасному виконанню поставок;

2) при укладанні договору слід приділяти увагу пунктам, стосуються перегляду ціни протягом терміну дії договору і штрафних санкцій при несвоєчасній оплаті ТОВ «Україна» поставок від своїх контрагентів.

5. Податкове планування – мінімізація податкових зобов'язань всіма можливими законними способами:

- 1) використовуючи податкові пільги;
- 2) правильно формуючи облікову політику;
- 3) рекомендації (з позиції бухгалтерського та податкового обліку) при організації угод;
- 4) прогноз змін в податковому законодавстві.

Необхідно відзначити, що всі перераховані вище інструменти управління грошовими потоками – це боротьба зі слідством. Причина – в проблемах ефективності основної діяльності підприємства, частиною якої є, в тому числі стан грошових потоків, при яких:

- 1) фінансовий результат – є, а грошей у підприємства немає;
- 2) гроші у підприємства є, а фінансовий результат – негативний;
- 3) суб'єкт господарювання має і гроші, і прибуток;
- 4) у підприємства за результатами діяльності – збиток, а також дефіцит грошових коштів.

Організація управління грошовими потоками в ТОВ «Україна» повинна бути заснована на:

- 1) формування стратегії управління грошовими потоками, яка б була повністю інтегрована в загальну фінансову стратегію підприємства;
- 2) планування. При цьому найбільш ефективним буде застосування гнучкого бюджетування, що дозволить своєчасно вносити корективи не тільки в бюджет коштів, але і в генеральний бюджет підприємства;
- 3) періодичному аналізі грошових потоків: в розрізі виконання касових планів; в розрізі грошових потоків; аналіз динаміки і структури чистого грошового потоку.

Планування і аналіз грошових потоків повинні будуватися на даних,

отриманих за допомогою спеціальних програмних засобів:

- в режимі реального часу;
- в будь-якому цікавить керівництво підприємства розрізі.

В даний час на ринку програмного забезпечення можна знайти різні програмні продукти, що використовуються для цілей планування і аналізу, в тому числі і грошових потоків. Наприклад, широко відомі і застосовні наступні програми з фінансового планування та аналізу: SAP, Microsoft, або «1С: Фінансове планування». Оскільки в даний час для ведення бухгалтерського обліку ТОВ «Україна» використовує «1С: Бухгалтерію» (версія 8.2), доцільно не здобувати окремий програмний продукт, а придбати на додаток до «1С: Бухгалтерія» блок «1С: Фінансове планування» (версія 8.2).

Існуюча комп'ютерна програма «1С: Бухгалтерія» підтримує регулярні процедури фінансового управління, зокрема планування та моделювання різних типів бюджетів, збір і аналіз даних за фактичним виконанням бюджету, аналіз і оцінку прогнозу і поточного фінансового стану. Вбудовані аналітичні функції дозволяють отримати необхідну інформацію за масштабами всього підприємства.

Придбання програмного продукту дозволить підприємству:

- 1) проводити гнучке бюджетування, в тому числі зі складанням бюджету грошових коштів;
- 2) автоматизувати процес проведення аналізу грошових потоків;
- 3) оперативно отримувати всі необхідні дані за станом грошових потоків.

Крім того, в справі управління грошовими потоками дуже важливо розуміння керівництвом підприємства моментів які наведенні в таблиці 3.3.

Нерозуміння керівництвом представлених в таблиці 3.3 проблем веде до невірних управлінських рішень, які, в свою чергу, ведуть до проблем в управлінні грошовими потоками. І, навпаки, розуміння керівництвом суті явищ, представлених в таблиці 3.3, веде до зростання ефективності

управління грошовими потоками підприємства.

Таблиця 3.3

Ситуації, що призводять до проблем з управління грошовими потоками

Ситуація/проблема	Рекомендація
Нерозуміння керівництвом підприємства різниці між прибутком / збитками і грошовим потоком	Ведучи управлінський облік, рахувати не тільки прибуток, але і гроші
Невміння розставляти пріоритети в платежах	Керівник (спільно з головним бухгалтером) повинен контролювати особисто 20% статей доходів і витрат, які складають 80% надходжень і оплат. Решту можна довірити підлеглим
Відсутня наочна картина в динаміці за запасами, дебіторської і кредиторської заборгованості	Керівнику (спільно з головним бухгалтером), використовуючи вертикальний формат бухгалтерського балансу, постійно контролювати стан запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості
Використання принципу «Коли прийде час платити, тоді і подумаємо, де гроші взяти»	Передбачати касові розриви і завчасно готуватися до них
Використання принципу «Візьмемо кредит і успішно подолаємо касовий розрив»	Брати кредит для подолання касового розриву тільки в самому крайньому випадку
Нерозуміння того, що гроші з часом знецінюються	Рахувати гроші з урахуванням того, що з часом вони втрачають у вартості
Використання принципу «Все буде добре, викрутимось з будь-якої ситуації»	Чи не планувати прибуток і враховувати всі можливі збитки

Беручи до уваги важливість вивчення і актуальності ефективної оптимізації грошових потоків підприємства в поточній економічній ситуації, необхідно постійно підтримувати потік платіжних і грошових потоків з урахуванням резервів платіжних засобів для забезпечення ефективної діяльності підприємства в поточному і передбачуваному періоді.

Висновки до третього розділу

1. У основі оптимізації грошових потоків підприємства повинна бути збалансованість обсягів додатного та від'ємного грошового потоку. Ми пропонуємо для ТОВ «Україна» застосовувати оптимізацію управління грошовими потоками, яка передбачає застосування кроків по поліпшенню якості управління грошовими потоками які носять стратегічний (довгострокові заходи) та оперативний (короткострокові заходи) характер:

2. Для покращення управління грошовими потоками в системі управління економічною безпекою ми пропонуємо застосовувати на підприємстві метод бюджетування. Основною метою запровадження бюджетування грошових коштів в ТОВ «Україна» є своєчасне визначення їх дефіциту чи профіциту. Вважаємо, що процес бюджетування має включати: планування, мотивацію, контролінг, аналіз.

3. Для забезпечення контролю за виконанням бюджету грошових потоків доцільними є розробка та запровадження на підприємстві внутрішньої звітності «Відомості руху грошових коштів», яка дозволить спостерігати відмінності фактичних показників від планових, а також визначити відсоток виконання плану за кожним з напрямів вибуття та надходження грошових коштів.

4. Пропонуємо застосовувати «Звіту про чистий грошовий потік ТОВ «Україна» протягом ___ за видами діяльності», в якому чітко буде видно, від якого саме виду діяльності витрачено коштів більше, ніж закладено в плані, а також за допомогою яких показників підприємство заощадило кошти протягом року.

5. Для ТОВ «Україна» в довгостроковій перспективі засобами оптимізації грошових потоків можуть стати: стратегічне партнерство; реструктуризація бізнесу і виділення бізнес-одиниць; пошук інвестора; довгострокові контракти з постачальниками; податкове планування – мінімізація податкових зобов'язань всіма можливими законними способами.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Управління грошовими потоками – найважливіший елемент фінансової політики, пов'язаний з усіма блоками системи управління підприємством. В залежності від динаміки зміни грошових потоків, підприємець приймає різні рішення щодо збільшення обсягів свого бізнесу або його захисту від збитків. Важливість і значення управління грошовими потоками на підприємстві важко переоцінити, оскільки від його якості та ефективності залежить не тільки стійкість підприємства в конкретний період часу, але і здатність до подальшого розвитку, досягнення фінансово-економічної безпеки.

За результатами наукового дослідження нами зроблено наступні висновки:

1. Грошовий потік – це вибуття й надходження грошових коштів та їх еквівалентів у слідстві виробничо-господарської діяльності підприємств.

2. Правомірність реалізації операцій з грошовими потоками регламентується функціонуючим законодавством України і визначається на основі нормативно-правових документів. На нашу думку, ступінь нормативного регулювання фінансового обліку грошових потоків можна схематично представити із 4 рівнів.

3. За досліджуваній період ТОВ «Україна» має рейтинг фінансового стану А, це у свою чергу свідчить про покращення фінансового стану товариства. Дана ситуація показує, що ефективність роботи підприємства стійка, що спричинена раціональним та ефективним використанням ресурсів, обґрунтованим використанням власних коштів. Таким чином можна підсумувати, що ТОВ «Україна» має стійку тенденцію розвитку, належне фінансування, що свідчить про ефективність роботи підприємства.

4. Служба безпеки підприємства – це самостійний структурний підрозділ який вирішує завдання щодо забезпечення захисту діяльності підприємства. В ТОВ «Україна» відділ служби економічної безпеки як

окремий підрозділ відсутній.

5. Розрахунок чистого операційного грошового потоку дозволяє зробити висновок, що підприємство за останні роки не мало дефіциту грошових коштів для фінансування операційної діяльності, тобто коштів вистачило для покриття всіх видатків операційного характеру. За досліджуваний період чистий грошовий потік від операційної діяльності лише має позитивну тенденцію до збільшення, є позитивним в господарській діяльності ТОВ «Україна».

6. В ТОВ «Україна» як такої повноцінно працюючої системи управління грошовими потоками немає. Є бухгалтерський облік, на підставі даних якого керівництво приймає ті чи інші управлінські рішення, в тому числі і в сфері управління грошовими потоками. Так, однією з основних проблем системи управління грошовими потоками є відсутність будь-якої (короткострокової / довгострокової) стратегії управління грошовими потоками. Крім того, не ведеться планування (ні класичне, ні, тим більше, гнучке) грошових потоків.

За результатами висновків, можемо запропонувати деякі рекомендації щодо ефективного управління грошовими потоками в системі економічної безпеки підприємства:

1. У основі оптимізації грошових потоків підприємства повинна бути збалансованість обсягів додатного та від'ємного грошового потоку. Ми пропонуємо для ТОВ «Україна» застосовувати оптимізацію управління грошовими потоками, яка передбачає застосування кроків по поліпшенню якості управління грошовими потоками які носять стратегічний (довгострокові заходи) та оперативний (короткострокові заходи) характер:

2. Для покращення управління грошовими потоками в системі управління економічною безпекою ми пропонуємо застосовувати на підприємстві метод бюджетування. Основною метою запровадження бюджетування грошових коштів в ТОВ «Україна» є своєчасне визначення їх дефіциту чи профіциту. Вважаємо, що процес бюджетування має включати:

планування, мотивацію, контролінг, аналіз.

3. Для забезпечення контролю за виконанням бюджету грошових потоків доцільними є розробка та запровадження на підприємстві внутрішньої звітності «Відомості руху грошових коштів», яка дозволить спостерігати відмінності фактичних показників від планових, а також визначити відсоток виконання плану за кожним з напрямів вибуття та надходження грошових коштів.

4. Пропонуємо застосовувати «Звіту про чистий грошовий потік ТОВ «Україна» протягом ___ за видами діяльності», в якому чітко буде видно, від якого саме виду діяльності витрачено коштів більше, ніж закладено в плані, а також за допомогою яких показників підприємство заощадило кошти протягом року.

5. Для ТОВ «Україна» в довгостроковій перспективі засобами оптимізації грошових потоків можуть стати: стратегічне партнерство; реструктуризація бізнесу і виділення бізнес-одиниць; пошук інвестора; довгострокові контракти з постачальниками; податкове планування – мінімізація податкових зобов'язань всіма можливими законними способами.

На наш погляд запропоновані рекомендації по удосконаленню управління грошовими потоками в ТОВ «Україна» забезпечать ефективне функціонування економічної безпеки на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова Т.В. Використання збалансованої системи показників в економічному управлінні грошовими потоками торговельного підприємства / Т.В. Андросова, А.П. Гринько, П.Л. Гринько // Бізнес Інформ. – 2014. – № 4. – С. 240 – 244.
2. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование / И.Т. Балабанов ; 2-е изд, доп. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 208 с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И.А. Бланк ; 2 е изд., перераб. и доп. – К. : Ника Центр, Эльга, 2004. – 656 с.
4. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами / Дж.К. Ван Хорн ; пер. с англ. ; гл. ред. серии Я.В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 800 с.
5. Васюк Н.В. Управління, аналіз та оптимізація грошових потоків: теорія і методологія / Н.В. Васюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Економіка”. – 2011. – № 5. – С. 144-150.
6. Верба В.А. Проектний аналіз : [підручник] / В.А. Верба, О.А. Загородніх. – К. : КНЕУ, 2000. – 322 с.
7. Височан О.С. Облік і контроль грошових коштів та їх еквівалентів: теорія, методика, організація: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» [Електронний ресурс] / О.С. Височан. – К., 2009. – 23 с. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2006/06iomrak.zip>.
8. Вівчар О.І. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів / О.І. Вівчар // Галицький економічний вісник. – 2016. – №2 (49). – С. 106–111
9. Гаврилова Т.В. Управління фінансовою безпекою підприємства / Т.В. Гаврилова // Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції – 2013. - № 4 (13). – С. 103-106.
10. Головка Т. Планування грошових потоків підприємства: нова

парадигма / Т. Головка // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2017. – № 4. – С. 104-113.

11. Господарський кодекс України №436-XV від 06.01.2018 р. зі змінами та доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

12. Демчук Н.І. Теоретико-методичні засади діагностики фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання / Н.І. Демчук, А.Ю. Євладенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 11. – С. 36–41.

13. Єрешко Ю.О. Бюджетування – інструмент оптимізації грошових потоків підприємства / Ю.О. Єрешко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2011. – № 2. – С. 100-105.

14. Жмурко Ю.В. Облікове забезпечення управління грошовими потоками / Ю.В. Жмурко // Молодий вчений. – 2018. – № 1(2). – С. 883-887.

15. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV-ВР, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

16. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 19.07.2017 р. №226/95-ВР зі змінами і доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text>

17. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV зі змінами і доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

18. Іваницька О.В. Управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах реструктуризації галузі : [монографія] / О.В. Іваницька. – К.: ТОВ ДКС центр; 2009. – 276 с.

19. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті від 21.01.2004 року за № 22 із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text>.

20. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ від 30.11.99 р. № 291 , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

21. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена постановою правління НБУ від 12.11.2003 № 492 зі змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03#Text>.

22. Коваленко С.О. Сутність грошових потоків та їх роль в управлінні фінансами підприємств / С.О. Коваленко // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.

23. Ковальчук Г.В. Управління грошовими потоками торговельного підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.05. / Ковальчук Ганна Вікторівна; Київський національний торг.-екон. університет. – К., 2001. - 22 с.

24. Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки: навч. посіб. для студентів ВНЗ / ред. Г. Є. Павлова та ін. Дніпро: Акцент, – 2018. – 559 с.

25. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Україна, 1996. – 141 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

26. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: колект. монографія / [Абакуменко О.І. та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Шкарлета Сергія Миколайовича; Черніг. нац. технол. ун-т. Ніжин: Лук'яненко В.В.: Орхідея, – 2015. – 440 с.

27. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г.О. Крамаренко. – К. : ЦУЛ, 2006. – 520 с.

28. Кузьмін О.Є. Бюджетування на підприємстві: [навч. посібн.] /

О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 312 с.

29. Литвинчук Т.В. Грошові потоки в системі правління підприємством / Т.В. Литвинчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – С. 86-90.

30. Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками: [навч. посіб.] / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2005. – 255 с.

31. Майборода О.М. Напрями управління грошовими потоками підприємства / О.М. Майборода, О.В.Майборода, О.В. Реплюх // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 10. – С. 305-309.

32. Мандзіновська Х.О. Управління фінансово-економічної безпекою: підручник / ред. Онищенко В.О. та ін. Полтава: ПолтНТУ, 2018. 530 с.

33. Медведєва І.Б. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства/ І.Б. Медведєва, М.Ю. Погосова // Економіка розвитку. – 2017. – № 4 (44). – С. 91-93.

34. Меренкова Л.О. Види центрів відповідальності в системі бюджетування на підприємстві / Л.О. Меренкова // Коммунальное хозяйство городов : [научно-технический сборник]. – 2008. – № 80. – С. 180-184.

35. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності затверджені Наказом Мінфіну України від 29.11.2017 р. № 976. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>.

36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» в редакції від 01.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text

37. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент / Момот Т.В. – К. : ЦУЛ, 2011. – 712 с.

38. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства / В.В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – №

1(52). – С. 245-249.

39. Надточій С.І. Теоретичні основи грошових потоків підприємства / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 12 (55). – С.83-87.

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 із наступними змінами та доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

41. Некрасенко Л.А. Напрями удосконалення управління грошовими потоками суб'єктів господарювання / Л.А. Некрасенко, І.М. Гнилосир // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 3. – С. 118-122.

42. Очеретько Л.М. Бюджетування як елемент стратегічного обліку грошових потоків підприємства / Л.М. Очеретько, З.С.Кравченко // Сталий розвиток економіки. – 2017. – № 3. – С. 157-162.

43. Партин Г.О. Управління грошовими потоками підприємства й оцінювання його ефективності / Г.О. Партин, Р.І. Заdereцька, І.Б. Галечко // Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка. – 2014. – Вип. 694-695. –С. 108-112.

44. Перловська Н.В. Моніторинг управління грошовими потоками підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08. / Перловська Наталія Вікторівна; Донецький національний університет. – Донецьк, – 2008. – 23 с.

45. Перловська Н.В. Обґрунтування критерію ефективності управління грошовими потоками підприємства / Н.В. Перловська: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_2_2/167-170.pdf.

46. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена наказом Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1591 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>

47. Податковий кодекс України / Верховна Рада України; Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

48. Поддєрьогін А.М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А.М. Поддєрьогін, Я.І. Невмержицький // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 119-127.

49. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент / А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.

50. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Нацбанку України від 29.12.2017 р. № 148 із наступними змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

51. Портна І. Грошові потоки як об'єкт управлінні фінансово-економічною безпекою / І. Портна, О. Ткаченко // Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29-30 жовтня 2020 р. : В 2 т. – Том 1. – Дніпро : Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ», 2020. – С. 87-88.

52. Ревенков А. Фінансове планування на підприємстві / А. Ревенков // Економіст. – 2004. – № 11. – С. 72-78.

53. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В.В. Сопко, В.П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с.

54. Спільник І. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності / І. Спільник, О. Загородна // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. – 2017. – Вип. 1-2. – С. 67-85.

55. Стащук О.В. Грошові потоки підприємства: суть та необхідність управління / О.В. Стащук // Молодий учений. – 2014. – № 6. – С. 45-47.

56. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навч. посіб. для студентів ВНЗ екон. і юрид. спец. усіх форм навчання / ДВНЗ «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України», Каф. фінансів ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова; [уклад.: С. М. Фролов та ін.]. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», – 2015. – 331 с.

57. Хома І.Б. Фінансове моделювання управління грошовими потоками в економіці України / І.Б. Хома // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.10. – С. 335-343.

58. Хрущ Н.А. Особливості планування та оцінювання грошових потоків підприємств / Н.А. Хрущ // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 6(2). – С. 167-172.

59. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р.М. Циган // Актуальні проблеми економіки. – Київ. – 2010. – № 4 (106). – С. 150-155.

60. Частоколенко І.П. Управління грошовими потоками підприємства / І.П. Частоколенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2018. – № 5(1). – С. 56-60.

61. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / За заг. редакцією д-ра екон. наук І.О. Школьник та канд. екон. наук В.М. Кремень [І.О. Школьник, В.М. Кремень, С.М. Козьменко та ін.]. – Суми, 2014. – 427 с.

62. Ясишена В.В. Систематизація основних елементів управління грошовими потоками підприємства / В.В. Ясишена, Л.І. Пославська // Економічний простір. – 2016. – № 106. – С. 241-254.

63. Ясишена В.В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Економічний простір. – 2008. – № 16. – С. 123 – 131.

64. Яструбецька Л.С. Грошові потоки в оцінці інвестиційного проекту / Л.С. Яструбецька // Фінанси України. – 2015. – № 5. – С. 101–109.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Оцінка майна та капіталу ТОВ «Україна» за 2015-2019 рр., тис. грн.

№ з/п	Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення у % 2019р. до 2015р.
	Майно - усього	69030,0	79850,0	85482,0	91622,0	92377,0	133,82
1	Необоротні активи	19097,0	24109,0	24605,0	21941,0	16793,0	87,94
1.1	Основні засоби	19097,0	24109,0	24605,0	21941,0	16793,0	87,94
2	Оборотні активи	49933,0	55741,0	60877,0	69681,0	75584,0	151,37
2.1	Запаси	43935,0	47168,0	54443,0	67224,0	71080,0	161,78
2.2	Поточна дебіторська заборгованість	3018,0	7685,0	5816,0	1537,0	1949,0	64,58
2.3	Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	2980,0	888,0	618,0	920,0	2555,0	85,74
2.4	Інші оборотні активи	-	-	-	-	-	-
2.5	Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-
3	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-
	Капітал - усього	69030,0	79850,0	85482,0	91622,0	92377,0	133,82
4.	Власний капітал	68272,0	79456,0	84836,0	91147,0	91863,0	134,55
4.1	Зареєстрований (пайовий) капітал	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	100,00
5.	Зобов'язання і забезпечення	758,0	394,0	646,0	475,0	514,0	67,81
5.1	Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-
5.2	Поточні зобов'язання	758,0	394,0	646,0	475,0	514,0	67,81
5.3	Поточна кредиторська заборгованість	758,0	394,0	646,0	475,0	514,0	67,81
5.4	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	-	-	-	-	-	-

ДОДАТОК Б

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Україна» за 2015-2019 рр.,

тис. грн.

№ з/п	Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення у % 2019р. до 2015р.
Вихідна інформація, тис. грн.							
1	Вартість основних засобів на початок року	32344	38534	46839	49623	50440	155,95
2	Надійшло за рік	1563	8305	2784	817	840	53,74
3	Вибуло за рік	1156	-	-	-	2750	237,89
4	Вартість основних засобів на кінець року	38534	46839	49623	50440	48530	125,94
5	Нараховано амортизації за рік	4043	3293	2288	3481	3238	80,09
6	Знос основних засобів: а) на початок року	15394	19437	22730	25018	28499	185,13
	б) на кінець року	19437	22730	25018	28499	31737	163,28
Показники руху основних засобів							
7	Річний приріст(+) або зменшення(-), тис. грн.	6190,0	8305,0	2784,0	817,0	-1910,0	-30,9
8	Темп зростання (зниження), %	119,1	121,6	105,9	101,6	96,2	-22,92
9	Темп приросту (зменшення), %	19,1	21,6	5,9	1,6	-3,8	-22,92
10	Коефіцієнт оновлення, %	4,1	17,7	5,6	1,6	1,7	-2,3
11	Коефіцієнт вибуття, %	3,6	0,0	0,0	0,0	5,5	1,9
12	Період оновлення (можливого повного вибуття), років	207,4	5,6	17,8	61,7	-26,9	-234,3
13	Коефіцієнт заміни (простого відтворення), %	74,0	-	-	-	327,4	253,4
14	Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	4,7	-	-	-	39,0	34,2
15	Період обороту, років	8,8	13,0	21,1	14,4	15,3	174,3
Показники функціонального стану основних засобів							
16	Коефіцієнт зносу, %: а) на початок року	47,6	50,4	48,5	50,4	56,5	8,9
	б) на кінець року	60,1	59,0	53,4	57,4	62,9	2,8
17	Коефіцієнт придатності, %: а) на початок року	52,4	49,6	51,5	49,6	43,5	-8,9
	б) на кінець року	39,9	41,0	46,6	42,6	37,1	-2,8

ДОДАТОК В

Фінансові результати діяльності ТОВ «Україна», тис. грн.

№ з/п	Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення у % 2019р. до 2015р.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	60157	61264	46400	58950	83079	138,10
2	Операційні витрати, у тому числі:						
	а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	49574	45766	36176	48272	75125	151,54
	б) адміністративні витрати;	4501	3638	4144	3547	5876	130,55
	в) витрати на збут;	23	117	12	123	135	586,96
	г) інші операційні витрати.	2231	1547	786	854	1540	69,03
3	Валовий прибуток (збиток)	10583	15498	10224	10678	7954	75,16
4	Валовий прибуток (збиток) у % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	17,59	25,30	22,03	18,11	9,57	-8,02
5	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	3893	11250	5377	6311	716	18,39
6	Фінансові та інвестиційні доходи	6437	-	-	-	-	-
7	Фінансові та інвестиційні витрати	-	66	-	-	-	-
8	Фінансовий результат до оподаткування	10330	11184	5377	6311	716	6,93
9	Витрати (дохід) з податку на прибуток	-	-	-	-	-	-
10	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	-	-	-	-	-	-
11	Чистий прибуток (збиток)	10330	11184	5377	6311	716	6,93
12	Чистий прибуток (збиток) у % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	17,17	18,26	11,59	10,71	0,86	-16,31
16	Чистий прибуток (збиток) у % до валового прибутку (збитку)	97,61	72,16	52,59	59,10	9,00	-88,61

ДОДАТОК Д

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Україна» за 2015-2019 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення у % 2019р. до 2015р.
1. Показники структури капіталу								
1.1	Коефіцієнт автономії	>0,5	0,99	1,00	0,99	0,99	0,99	100,55
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	50,67
1.3	Коефіцієнт фінансування	>1	90,07	201,66	131,33	191,89	178,72	198,43
1.4	Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	50,40
1.5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зменшення	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	100,00
1.6	Коефіцієнт структури залученого капіталу	Збільшення	-	-	-	-	-	-
2. Показники стану оборотних активів								
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Збільшення	49175	55347	60231	69206	75070	152,66
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	>0,1	0,98	0,99	0,99	0,99	0,99	100,85
2.3	Коефіцієнт забезпеченості запасів	>0,5	1,12	1,17	1,11	1,03	1,06	94,36
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільшення	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	68,94
3. Показники стану основного капіталу								
3.1	Коефіцієнт реальної вартості майна	Збільшення	0,91	0,89	0,92	0,97	0,95	104,18
3.2	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільшення	0,28	0,30	0,29	0,24	0,18	65,71
3.3	Коефіцієнт накопичення амортизації	Збільшення	0,50	0,49	0,50	0,57	0,65	129,65
3.4	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Збільшення	2,61	2,31	2,47	3,18	4,50	172,14

ДОДАТОК Е

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ТОВ «Україна»,

тис. грн.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення у % 2019р. до 2015р.
1. Оцінка ліквідності								
1.1	Високоліквідні активи (А1)	≥П1	2980	888	618	920	2555	85,74
1.2	Середньоліквідні активи (А2)	≥П2	3018	7685	5816	1537	1949	64,58
1.3	Низьколіквідні активи (А3)	≥П3	43935	47168	54443	67224	71080	161,78
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	≤А1	758	394	646	475	514	67,81
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	≤А2	-	-	-	-	-	-
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	≤А3	-	-	-	-	-	-
2. Оцінка платоспроможності								
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥0,2	3,93	2,25	0,96	1,94	4,97	126,44
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	≥0,7	7,91	21,76	9,96	5,17	8,76	110,74
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	≥2	65,87	141,47	94,24	146,70	147,05	223,23
2.4	Коефіцієнт загальної платоспроможності	Збільшення	91,07	202,66	132,33	192,89	179,72	197,35
3. Оцінка оборотності оборотних активів								
3.1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	60157	61264	46400	58950	83079	138,10
3.2	Середньорічна вартість оборотних активів	-	48292	52837	58309	65279	72633	150,40
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних активів	Збільшення	1,25	1,16	0,80	0,90	1,14	91,82
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	0,80	0,86	1,26	1,11	0,87	108,91
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	289	310	452	399	315	109

ДОДАТОК Ж

Оцінка ділової активності ТОВ «Україна» за 2015-2019 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відношення у % 2019р. до 2015р.
Вихідна інформація, тис. грн.							
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	60157,0	61264,0	46400,0	58950,0	83079,0	138,10
2	Операційні витрати	-	-	-	-	-	-
3	Середньорічна вартість капіталу	66315,5	74440,0	82666,0	88552,0	91999,5	138,73
4	Середньорічна вартість необоротних активів	65588,0	73864,0	82146,0	87991,5	91505,0	139,51
5	Середньорічна вартість оборотних активів	18023,5	21603,0	24357,0	23273,0	19367,0	107,45
6	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	43151,0	45551,5	50805,5	60833,5	69152,0	160,26
7	Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	2616,5	5351,5	6750,5	3676,5	1743,0	66,62
8	Середньорічна вартість власного капіталу	65588,0	73864,0	82146,0	87991,5	91505,0	139,51
9	Середньорічна величина кредиторської заборгованості	727,5	576,0	520,0	560,5	494,5	67,97
Показники ділової активності							
10	Загальний коефіцієнт обертання капіталу	0,91	0,82	0,56	0,67	0,90	99,55
11	Фондовіддача необоротних активів, грн	0,92	0,83	0,56	0,67	0,91	98,99
12	Коефіцієнт обертання оборотних активів	3,34	2,84	1,90	2,53	4,29	128,52
13	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	108	127	189	142	84	78
14	Коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	1,39	1,34	0,91	0,97	1,20	86,18
15	Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	258	268	394	372	300	116,04
16	Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	22,99	11,45	6,87	16,03	47,66	207,31
17	Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	16	31	52	22	8	48,24
18	Коефіцієнт обертання власного капіталу	0,92	0,83	0,56	0,67	0,91	98,99
19	Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	393	434	637	537	397	101,02

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ТОВ «Україна»

№ з/п	Показники	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.		2019р.		Питома вага (Vi, %) в інтегрованому показнику
		Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1	Показники ліквідності											
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	65,87	10	141,47	10	94,24	10	146,70	10	147,05	10	8
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	7,91	10	21,76	10	9,96	10	5,17	10	8,76	10	8
2	Показники ділової активності											
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	15,66	10	31,45	10	52,37	10	22,45	10	7,55	10	9
2.2	Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів, днів	225,04	1	205,37	3	213,96	3	239,03	2	269,49	1	9
2.3	Період оборотності активів, днів	392,50	8	434,04	7	637,34	4	537,35	6	396,51	8	9
3	Показники фінансової незалежності											
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого капіталу)	1,10	10	0,49	10	0,76	9	0,52	9	0,56	9	9
3.2	Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів)	98,48	10	99,29	10	98,94	10	99,32	10	99,32	10	9
4	Показники рентабельності											
4.1	Рентабельність продажу, %	17,17	10	18,26	10	11,59	10	10,71	10	0,86	5	9
4.2	Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	15,58	10	15,02	10	6,50	10	7,13	10	0,78	5	9
4.3	Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу)	15,75	10	15,14	10	6,55	8	7,17	8	0,78	5	9
5	Інші показники											
5.1	Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	50,44	7	48,53	8	50,42	7	56,50	7	65,40	6	7
5.2	Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	-	10	-	10	-	10	-	10	-	10	5
	Інтегрований показник фінансового стану	8,80		8,96		8,35		8,44		7,29		100
	Рейтинг фінансового стану	A		A		A		A		A		-

ДОДАТОК Л

Таблиця 1

Зведена таблиця показників за рівнями техніко-технологічної безпеки

Показник	Рівень техніко-технологічної безпеки			
	Абсолютна безпека	Задовільна безпека	Незадовільна безпека	Критична безпека
<i>Kn.прод.</i>	$Kn.прод. \geq 0,23$	$0,15 \leq Kn.прод. < 0,23$	$0,07 \leq Kn.прод. < 0,15$	$Kn.прод. < 0,07$
<i>Kn.т.</i>	$Kn.т. \geq 0,23$	$0,15 \leq Kn.т. < 0,23$	$0,07 \leq Kn.т. < 0,15$	$Kn.т. < 0,07$
<i>Kнат.прод.</i>	$Kнат.прод. \geq 0,3$	$0,2 \leq Kнат.прод. < 0,3$	$0,1 \leq Kнат.прод. < 0,2$	$Kнат.прод. < 0,1$

Таблиця 2

Зведена таблиця показників за рівнями політико-правової безпеки

Показник	Рівень політико-правової безпеки		
	Абсолютна безпека	Задовільна безпека	Критична безпека
<i>Kс.ар.</i>	$Kс.ар. < 0,25$	$0,25 \leq Kс.ар. < 0,41$	$Kс.ар. \geq 0,41$
<i>Kвю</i>	$Kвю \geq 0,29$	$0,13 \leq Kвю < 0,29$	$Kвю < 0,13$
<i>Kш</i>	$Kш < 0,11$	$0,11 \leq Kш < 0,23$	$Kш \geq 0,23$
<i>Kв.юр</i>	$Kв.юр \geq 0,13$	$0,07 \leq Kв.юр < 0,13$	$Kв.юр < 0,07$

Таблиця 3

Зведена таблиця показників за рівнями інноваційної безпеки

Показник	Рівень інноваційної безпеки			
	Абсолютна безпека	Задовільна безпека	Незадовільна безпека	Критична безпека
<i>Ki.n.</i>	$Ki.n. \geq 0,272$	$0,183 \leq Ki.n. < 0,272$	$0,094 \leq Ki.n. < 0,183$	$Ki.n. < 0,094$
<i>Ki.nid.</i>	$Ki.nid. \geq 0,138$	$0,09 \leq Ki.nid. < 0,138$	$0,044 \leq Ki.nid. < 0,09$	$Ki.nid. < 0,044$

Таблиця 4

Зведена таблиця показників за рівнями екологічної безпеки

Показник	Рівень інноваційної безпеки	
	Задовільна безпека	Незадовільна безпека
$K_{б.п}$	$K_{б.п} \geq 0,5$	$K_{б.п} < 0,5$
K_3	Зменшується порівняно з минулим періодом	Збільшується порівняно з минулим періодом
$K_{зах}$	Збільшується порівняно з минулим періодом	Зменшується порівняно з минулим періодом

ДОДАТОК М

Оцінка економічної безпеки підприємства за 2019 р.

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Інтелектуальна	4	2,5	0,63
Кадрова	4	3,4	0,85
Техніко-технологічна	4	2,5	0,63
Політико-правова	3	2,5	0,83
Екологічна	2	2	1,00
Інформаційна	3	2,5	0,83
Силова	3	1	0,33
Фінансова	5	3	0,60

ДОДАТОК Н

Характеристика управління грошовими потоками підприємства

Елемент управління грошовими потоками	Характеристика
Організація бухгалтерського та управлінського обліку	
Організація і ведення бухгалтерського обліку	Відповідно до вимогами бухгалтерського обліку
Правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку і звітності	Відповідає вимогам українського законодавства в сфері бухгалтерського обліку
Тотожність даних бухгалтерського обліку даним звітності	дані тотожні
Випадки виявлення недостач грошових коштів	В 2015 та 2018 рр.
Планування грошових потоків	
Узгодження бюджету грошових коштів з генеральним бюджетом	Не узгоджений
Узгодження бюджету грошових коштів з бухгалтерським урахуванням	Не узгоджений
Складання платіжного календаря	Не складається
Організація процесів управління грошовими потоками	
Наявність стратегії управління грошовими потоками	Відсутня
Узгодження стратегії управління грошовими потоками з загальної фінансової стратегії підприємства	Не узгоджений
Автоматизація процесів управління грошовими засобами	Відсутня
Ухвалення управлінських рішень в сфері управління грошових потоків за результатами аналізу грошових потоків	Відсутня
Зв'язок управління активами і пасивами з керуванням грошовими потоками	
Контроль за станом дебіторської і кредиторської заборгованості	Частковий
Здача не використовуваних необоротних активів в оренду	Не проводиться
Вкладення тимчасово вільних грошових коштів	Не проводиться
Аналіз грошових потоків	
Проведення аналізу прямим методом	Не проводиться
Проведення аналізу непрямим методом	Не проводиться
Автоматизація процесів аналізу грошових потоків	Відсутня
Ознаки дефіциту грошових потоків	
Затримки у виплаті заробітної плати	Є
Зростання кредиторської заборгованості перед постачальниками	Є
Зростання частки простроченої та відстроченої заборгованості по кредитами банків	Є
Зростання заборгованості по податках, що тягне штрафи і пені за прострочення	Відсутня
Наявність касових розривів	Є
Кредитування через касові розриви	Є